

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jakub Spáčil

Anticipatorní sebeobrana v současném
mezinárodním právu

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Anticipatorní sebeobrana v současném mezinárodním právu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 18. srpna 2019

Jakub Spáčil

Obsah

Úvod	4
1 Užití síly v mezinárodních vztazích	6
1.1 Vývoj pravidel užití síly	6
1.2 Výjimky za zákazu užití síly	8
1.2.1 Souhlas Rady bezpečnosti OSN.....	8
1.2.2 Individuální a kolektivní sebeobrana.....	9
1.2.3 Humanitární intervence.....	12
2 Anticipatorní sebeobrana v současném mezinárodním právu.....	13
2.1 Prameny anticipatorní sebeobraný	14
2.1.1 Právo na sebeobranu v obyčejovém mezinárodním právu	14
2.1.2 Právo na sebeobranu v čl. 51 Charty OSN	16
2.1.3 Shrnutí – spor o přípustnost anticipatorní obrany vyřešen?.....	18
2.2 Analýza podmínek anticipatorní sebeobraný	19
2.2.1 Bezprostřednost hrozby	20
2.2.2 Nezbytnost zásahu	23
2.2.3 Přiměřenost zásahu	25
3 Analýza praxe států.....	28
3.1 Od roku 1940 do současnosti.....	28
3.1.1 Zničení francouzské námořní flotily (1940)	28
3.1.2 Šestidenní válka (1967)	30
3.1.3 Zničení jaderného reaktoru v Osiraku (1981).....	33
3.1.4 Operace Irácká svoboda (2003)	35
3.1.5 Závěry vyplývající z analýzy praxe států.....	36
4 Aplikovatelnost anticipatorní sebeobraný v případě USA v. Severní Korea	38
4.1 Skutkový stav.....	38
4.1.1 Severokorejský jaderný program.....	39
4.1.2 Mezinárodně-politický vývoj v posledních třech letech	40
4.2 Aplikace podmínek anticipatorní obrany	42
Závěr	46
Bibliografie	49

Úvod

Právo na sebeobranu představuje jednu z výjimek ze zákazu užití síly, který je kogentní normou mezinárodního práva. Na jeho přesném rozsahu však v mezinárodním společenství nepanuje shoda. Jednou z teoreticky sporných otázek je právo na tzv. anticipatorní sebeobranu, která spočívá v provedení obranné akce s použitím síly předtím, než je stát napaden, pouze na základě hrozby útoku.

Problematika anticipatorní sebeobrany již byla mnoha autory zpracována. Akademici i státy prostřednictvím svých zástupců diskutují o její přípustnosti, rozsahu i pramenech zhruba od poloviny dvacátého století. Vývoj po roce 2001 však nasvědčuje tomu, že mohlo dojít k zásadnímu posunu v této diskuzi.

Prvním cílem této práce proto bude prozkoumat existenci práva na anticipatorní sebeobranu v mezinárodním právu se zvláštním důrazem na vývoj tohoto institutu v posledních dvou dekáдах. Druhým cílem je definovat podmínky aplikace práva na anticipatorní sebeobranu v současném mezinárodním právu. A třetím cílem je aplikace těchto podmínek na vztah mezi USA a Severní Koreou, čímž bude zjištěno, zda by připadal legální anticipatorní zásah proti Severní Korey v úvahu.

Za účelem splnění cílů bude provedena analýza zejména zahraniční literatury vztahující se k tématu. Čerpáno bude jak z knih, tak z odborných časopisů. Část práce bude věnována také rozboru praxe států ve 20. století, která je pro aplikaci mezinárodního práva vždy významná. Zjištěné informace budou následně aplikovány na realie vztahu USA/Severní Korea.

Hypotéza této práce zní, že USA jsou oprávněny provést anticipatorní vojenskou akci proti Severní Koreji v souladu s mezinárodním právem. Aby byla tato hypotéza potvrzena, muselo by být právo na anticipatorní sebeobranu součástí mezinárodního práva a musely by být splněny všechny podmínky pro výkon tohoto práva.

Za účelem potvrzení či vyvrácení hypotézy proto budou v rámci této práce zodpovězeny tři výzkumné otázky:

- (1) Umožňuje mezinárodní právo v roce 2018 legální výkon práva na anticipatorní sebeobranu?
- (2) Jaké jsou podmínky legální realizace práva na anticipatorní sebeobranu a jejich limity?
- (3) Odůvodňují realie vztahu USA/Severní Korea legální výkon práva na anticipatorní sebeobranu?

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola představuje stručné shrnutí vývoje zákazu užití síly v mezinárodních vztazích od počátku 20. století a zabývá se postavením výjimek z tohoto zákazu v systému mezinárodního práva. Druhá kapitola analyzuje právo na anticipatorní

sebeobranu, argumenty pro a proti jeho existenci a posun, který lze v této diskuzi sledovat po roce 2001. Druhá část druhé kapitola se následně věnuje rozboru jednotlivých podmínek práva na anticipatorní sebeobranu. Třetí kapitola představuje přehled čtyř případů, ve kterých bylo přistoupeno k anticipatorní akci a využívá jich jako podklad pro prokázání relevance podmínek anticipatorní sebeobrany stanovených ve druhé kapitole. Poslední kapitola poté shrnuje fakta vztahující se k severokorejskému jadernému programu a popisuje vývoj vztahů mezi Severní Koreou a USA v posledních několika letech. Následně jsou na tato fakta aplikována podmínky anticipatorní sebeobrany a je učiněn závěr o legalitě případné anticipatorní akce provedené USA.

Hlavním předmětem této práce je individuální právo na anticipatorní sebeobranu. Kolektivní sebeobrana je zmíněna pouze okrajově a její anticipatorní složka téměř vůbec. V rámci dalšího výzkumu by se mohlo jednat, zejména ve spojení s problematikou severokorejského jaderného programu, o velmi aktuální a zajímavé téma.

1 Užití síly v mezinárodních vztazích

1.1 Vývoj pravidel užití síly

Válka byla po staletí legitimním nástrojem prosazování národních zájmů a mezinárodní politiky. Hrůzy první světové války však dovedly mezinárodní společenství k uvědomění, že válku a užití síly mezi státy je třeba výrazně zregulovat, aby se předešlo dalším konfliktům s katastrofálními důsledky.

Jedním z prvních pokusů o regulaci užití síly v mezinárodních vztazích se stal čl. 10 Paktu Společnosti národů.¹ Členské státy se v něm zavázaly, že „...budou šetřit a hájit nynější územní celistvosti a politické nezávislosti všech členů.“² Přijetím tohoto dokumentu však nedošlo k zákazu války ani užití síly.³

Dalším milníkem se stalo přijetí Briand-Kelloggova paktu v roce 1928, v jehož čl. 1 smluvní státy prohlásily, že „...odsuzují válku jako prostředek k vyřešení mezinárodních neshod a zřikají se jí jako prostředku národní politiky ve svých vzájemných vztazích.“⁴ Pakt, který je dodnes platný,⁵ měl na počátku 15 signatářských států. Jedním z těchto států byla také Československá republika.⁶ Před druhou světovou válkou měl Pakt 63 signatářských států z celkových 67, které v té době existovaly, z čehož lze usuzovat, že se ve své době jednalo a významný dokument.⁷ Ani přijetím tohoto Paktu však nedošlo ke skutečnému zákazu války v mezinárodních vztazích.^{8 9}

Přes výše uvedené pokusy o omezení války jako nástroje mezinárodní politiky se však nepodařilo zabránit vypuknutí druhé světové války. A byla to právě tato válka, která vedla ke skutečnému zákazu užití síly v mezinárodních vztazích.

¹ Vůbec první regulaci užití síly v mezinárodních vztazích lze najít v tzv. Dragově doktríně (1902) a následně Drago-Porter úmluvě (1907).

² Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919. Čl. 10. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. č. 217/1921, částka 53, s. 503 – 529. Dostupné také z: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1921/053-1921.pdf>>.

³ CRAFTON, James. *Brownlie's Principles of Public International Law*. 8. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 744.

⁴ Kelloggův pakt ze dne 27. srpna 1928. Čl. 1. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. č. 126/1929, částka 46, s. 789 – 798. Dostupné také z: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1929/046-1929.pdf>>.

⁵ ABASS, Ademola. *International Law: Text, Cases, Materials*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2014, s. 336.

⁶ Kelloggův pakt ze dne 27. srpna 1928. Preambule. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. č. 126/1929, částka 46, s. 789 – 798. Dostupné také z: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1929/046-1929.pdf>>.

⁷ CRAFTON: *Brownlie's Principles...*, s. 744.

⁸ ABASS, Ademola. *International Law: Text...*, s. 336; CRAFTON: *Brownlie's Principles...*, s. 744; MCCORMACK, Timothy, L., H. Anticipatory Self-Defence in the Legislative History of United Nations Charter. *Israel Law Review*, roč. 25, č. 1, s. 10.

⁹ Briand-Kelloggův pakt trpěl třemi nedostatky: 1) odsouzení války není jejím zákazem; 2) pakt odsuzuje pouze válku, jakékoliv jiné užití síly pod čl. 1 tedy nespadá; 3) pakt nestanoví žádnou sankci za porušení čl. 1.

K obecnému smluvnímu zákazu užití síly a hrozby silou došlo přijetím Charty Organizace společnosti národů dne 26. června 1945 v San Francisku. Čl. 2 odst. 4 Charty OSN stanoví: „Všichni členové se vystríhají ve svých mezinárodních stycích hrozby násilím neb použití násilí at' proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, at' jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Spojených národů.“¹⁰ Zákaz užití síly je základním instrumentem sloužícím k prosazování prvního cíle OSN, kterým je „zachování mezinárodní mír a bezpečnost“.¹¹

Zákaz užití síly a hrozby silou vyjádřený v čl. 2 odst. 4 Charty OSN je obecně považován za vyjádření obyčejového mezinárodního práva,¹² což bylo potvrzeno také judikaturou Mezinárodního soudního dvora.¹³ Bez větších kontroverzí je také přijímáno, že se jedná o imperativní normu obecného mezinárodního práva neboli *ius cogens*,¹⁴ tedy takovou normu mezinárodního práva, „...od níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy.“¹⁵

Se samotným textem čl. 2 odst. 4 Charty OSN se pojí nejrůznější výkladové problémy,¹⁶ které však nejsou předmětem této práce, a proto jim nebude věnována zvláštní pozornost. Výchozím předpokladem pro další části této práce je, že zákazem „hrozby a užití síly“ je myšlena síla vojenská, nikoli ekonomická či jiná.¹⁷

I přesto, že od přijetí Charty OSN již uplynulo více než sedmdesát let, respektování tohoto zákazu stále není absolutní. Od roku 1945 se odehrálo více než 100 významných vojenských konfliktů, které si vyžádaly více než 20 milionů obětí.¹⁸

¹⁰ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, ve znění pozdějších předpisů, čl. 2. odst. 4. (dále „Charta OSN“).

¹¹ Charta OSN, čl. 1 odst. 1.

¹² GRAY, Christine. *The Use of Force and the International Legal Order*. In EVANS, Malcolm, D. (ed). *International Law*. New York: Oxford University Press, 2018, s. 603; GREENWOOD, Christopher. *Self-Defence*. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck encyclopedia of Public International Law*. New York: Oxford University Press, 2012, s. 105; DIXON, Martin, MCCORQUODALE, Robert, WILLIAMS, Sarah. *Cases & Materials on International Law*. New York: Oxford University Press, 2011, s. 575.

¹³ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 1986 ve věci *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, ICJ Reports 1986, s. 90 odst. 190. (dále “Nicaragua”).

¹⁴ ABASS: *International Law: Text,...*, s. 334; KRETZMER, David. *The Inherent Right to Self-Defence and Proportionality in Jus Ad Bellum*. *The European Journal of International Law*, 2013, roč. 24, č. 1, s. 241;

¹⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, ve znění pozdějších předpisů, čl. 53. (dále „Vídeňská úmluva o smluvním právu“).

¹⁶ Mezi výkladové problémy čl. 2 odst. 4 řadíme například otázku, zda se jedná o zákaz „síly“ vojenské, nebo i ekonomické či zda lze zákaz užití síly rozšířit i na vnitrostátní užití síly, ačkoliv článek explicitně hovoří o „užití síly v mezinárodních vztazích“.

¹⁷ KAČERAUSKIS, Vytautas. *Can a member of the United Nations Unilaterally Decide to Use Preemptive Force against Another State without Violating the UN Charter?* *International Journal of Baltic Law*, 2005, roč. 2, č. 1, s. 75; ABASS: *International Law: Text,...*, s. 338; Interpretací pojmu „síla“ se zabýval také MSD v případě Nicaragua a došel k závěru, že vyzbrojování a výcvik povstaleckých jednotek lze podřadit pod pojem „užití síly“ zatímco pouhé poskytování finanční zdrojů nikoliv (Nicaragua, s. 108 odst. 228).

¹⁸ GRAY: *The Use of Force...*, s. 601.

Přesto je zákaz užití síly a hrozby silou vyjádřený v čl. 2 odst. 4 Charty OSN jedním ze základních kamenů Charty OSN¹⁹ a také základní zásadou mezinárodního práva.²⁰ Státy se většinou snaží tento zákaz respektovat a dojde-li k užití síly, značná snaha je věnována odůvodnění legality takové akce.²¹

Zákaz užití síly a hrozby silou není absolutní a existuje z něj několik výjimek. Některé z nich jsou přijímány mezinárodním společenstvím bez větších výhrad (užití síly se souhlasem Rady bezpečnosti OSN, právo na sebeobranu jako reakce na ozbrojený útok), jiné jsou naopak zdrojem větších či menších kontroverzí (humanitární intervence či právo na anticipatorní sebeobranu). Bez znalosti základních předpokladů legálního užití síly na základě výše uvedených výjimek není možné postoupit k analýze problematických aspektů anticipatorní sebeobranu, proto bude následující část práce věnována stručnému představení hlavních rysů výjimek ze zákazu použití síly.

1.2 Výjimky za zákazu užití síly

1.2.1 Souhlas Rady bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti OSN je klíčovým orgánem této organizace. Je odpovědna za „zachování mezinárodního míru a bezpečnosti“.²² K tomu je nadána pravomocí závazně rozhodovat o opatřeních podle čl. 41 Charty OSN (bez užití síly) a nepostačují-li, podle čl. 42 (užití síly), za účelem zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.²³

Dnešní fungování RB OSN se značně liší od toho, které si představovali autoři Charty OSN v roce 1945, a to nejméně ze dvou důvodů.²⁴

Dle představy autorů měla RB OSN disponovat vlastními vojenskými jednotkami poskytnutými členskými státy v souladu s čl. 43 Charty OSN k prosazování jejich rezolucí.²⁵ K uzavření dohod podle tohoto článku však nikdy nedošlo a vyvinula se praxe, kdy jednotlivé rezoluce prosazují tzv. koalice ochotných.²⁶

¹⁹ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 19. prosince 2005 ve věci *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of Congo v Uganda)*, ICJ Reports 2005, s. 168 odst. 223. (dále „DRC v Uganda“).

²⁰ GILL, Terry, D. The Temporal Dimension of Self-Defence: Anticipation, Pre-emption, Prevention and Immediacy. In SCHMITT, Michael, PEJIC, Jelena (ed). *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 171-202.

²¹ GRAY: *The Use of Force...*, s. 601.

²² Charta OSN, čl. 24 odst. 1.

²³ Charta OSN, čl. 39.

²⁴ GRAY: *The Use of Force...*, s. 602.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

Druhým předpokladem, který se nenaplnil, je efektivní spolupráce velmocí s právem veta v Radě bezpečnosti.²⁷ Ve druhé polovině 20. století bylo efektivní fungování RB OSN v podstatě znemožněno Studenou válkou.²⁸ Mezi lety 1950 a 1990 nebyla přijata jediná rezoluce RB OSN, která by umožnila legální užití síly podle čl. 42 Charty OSN.²⁹

Spolupráce mezi velmocemi se krátce zlepšila v 90. letech 20. století v důsledku událostí ve střední a východní Evropě. Zlepšení vztahů však nevydrželo dlouho a od roku 2002 opět dochází k návratu do stavu, který v RB OSN existoval před rokem 1990.

Rada bezpečnosti má pravomoc odsouhlasit užití vojenské síly i z důvodu zachování mezinárodního míru.³⁰ Jinými slovy, se souhlasem RB OSN je možno provést vojenský zásah i jako preventivní akci dříve, než dojde k vypuknutí vojenského konfliktu.³¹ Faktická nemožnost získání takového souhlasu RB OSN způsobená výše popsanými důvody však vede státy k hledání jiných ospravedlnění pro jejich vojenské akce v mezích mezinárodního práva.³²

1.2.2 Individuální a kolektivní sebeobrana

Jak již bylo uvedeno, zákaz užití síly a hrozby silou je považován za imperativní normu mezinárodního práva a jako takový je závazný pro všechny členy mezinárodního společenství (i státy, které nejsou členy OSN). Bezproblémově jsou přijímány pouze dvě výjimky z tohoto zákazu, a to užití síly v sebeobraně a užití síly se souhlasem RB OSN. Vzhledem k blokaci činnosti RB OSN po většinu její existence (od počátku 50. do počátku 90. let 20. století) tak právo na sebeobranu požívá o to větší důležitosti, neboť se jedná o jedinou široce uznávanou výjimku ze zákazu užití síly.

Toto právo je zakotveno v čl. 51 Charty OSN a jak bude argumentováno ve druhé kapitole, také v obyčejovém mezinárodním právu.

Čl. 51 stanoví: „Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní

²⁷ Charta OSN, čl. 23 odst. 1: „Republika Čínská, Francie, Svaz sovětských socialistických republik, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku a Spojené státy americké jsou stálými členy Rady bezpečnosti.“; Právo veta není v Chartě OSN výslovně uvedeno, vyplývá však z čl. 27 odst. 3 „Ve všech ostatních věcech Rada bezpečnosti rozhoduje kladnými hlasy devíti členů, v tom hlasy všech stálých členů.“

²⁸ GRAY: *The Use of Force...*, s. 619.

²⁹ V roce 1950 byla přijata Rezoluce RB OSN S/RES/83 v souvislosti s napadením Jižní Korey Severní Koreou, která doporučila členským státům aby „...přijaly takové prostředky, které jsou nezbytné k odvrácení ozbrojeného útoku a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“. V roce 1990 byla přijata Rezoluce RB OSN S/RES/678 v souvislosti s vojenskou invazí Iráku do Kuvajtu, která udělila členským státům právo použít „všechny nezbytné prostředky“; MILLER, Zachary. *Can the United States Legally go to War Against North Korea?* [online]. Minnesota Journal of International Law, 15. listopadu 2017 [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://minnijl.org/can-the-united-states-legally-go-to-war-against-north-korea>>.

³⁰ Charta OSN, čl. 39.

³¹ AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. 2. vydání. New York: Cambridge University Press, 2012. s. 207.

³² GRAY: *The Use of Force...*, s. 622.

sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření, učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany, oznámí se ihned Radě bezpečnosti a nedotýkají se nikterak touto chartou stanovené pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, aby kdykoli podnikla takovou akci, kterou považuje za potřebnou k zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.³³

Ačkoliv bylo právo na sebeobranu dlouhodobě považováno za součást obyčejového mezinárodního práva, až do začátku 20. století se nejednalo o významný institut. Tento fakt souvisí se skutečností, že státy nebyly omezovány v právu vést válku, a tudíž odkaz na jednání v sebeobraně měl spíše politický než právní význam.³⁴

Tato situace se změnila s postupným omezováním volnosti v užití síly, od Paktu Společnosti národů, přes Briand-Kelloggův Pakt až po vyvrcholení v podobě čl. 2 odst. 4 Charty OSN.³⁵ Za zmínku stojí, že ani jeden z dokumentů předcházejících Chartě OSN neobsahoval zmínku o právu na sebeobranu, přičemž však nemůže být pochyb o tom, že státy takovým právem disponovaly.³⁶

Právo na sebeobranu, jakožto výjimka z kogentního zákazu užití síly v mezinárodních vztazích, je politicky citlivé téma, se kterým se pojí mnohé interpretační a aplikační problémy. Mezi otázky, které jsou dlouhodobě předmětem zkoumání a diskuzí odborné veřejnosti, lze zařadit následující: Co představuje ozbrojený útok? Který moment lze považovat za počátek ozbrojeného útoku? Jaké prostředky je možné v rámci sebeobrany použít? Jsou hranice práva na sebeobranu vymezeny v čl. 51 nebo existuje širší obyčejové mezinárodní právo na sebeobranu, které je k čl. 51 komplementární? A pro tuto práci stěžejní otázky: Je stát, který se cítí ohrožen jiným státem, oprávněn užít sílu preventivně k odvrácení hrozícího útoku? Pokud ano, za jakých podmínek?

Na tomto místě bude stručně pojednáno o prvních dvou otázkách. Zbylé otázky jsou předmětem analýzy ve druhé části této práce.

Nejdříve je třeba vymežit vztah mezi čl. 2 odst. 4 a čl. 51 Charty OSN. Zatímco čl. 2 odst. 4 hovoří o zákazu „hrozby či užití síly“, čl. 51 umožňuje legální užití síly v sebeobraně pouze v případě „ozbrojeného útoku“. Je všeobecně přijímáno, že každé užití vojenské síly v mezinárodních vztazích je v rozporu s čl. 2 odst. 4 Charty OSN (není-li ospravedlněno jednou z výjimek), ale ne každý rozpor s tímto zákazem je dostatečným odůvodněním pro aplikaci čl. 51

³³ Charta OSN, čl. 51.

³⁴ RANDELZHOFER, Albrecht. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations. A commentary - volume 1*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2002, s. 120 (článek 2 odst. 4 Charty OSN).

³⁵ RANDELZHOFER: *The Charter of the United Nations...*, s. 789 – 806 (článek 51 Charty OSN).

³⁶ ABASS: *International Law: Text...*, s. 338;

Charty OSN a jednání v sebeobraně.³⁷ Tento přístup potvrzuje i MSD v případě Nicaragua, ve kterém bylo konstatováno, že „pouhý hraniční incident“ není možné považovat za „ozbrojený útok“, ačkoliv se jedná o porušení čl. 2 odst. 4 Charty OSN.³⁸ Randelzhofer uvádí jako příklad „pouhého hraničního incidentu“ situaci, kdy ozbrojená hraniční kontrola bez oprávnění překročí státní hranice sousedního státu.³⁹

Definice pojmu „ozbrojený útok“ zůstává i nadále nevyřešenou otázkou. Nepanuje úplná shoda o nezbytné intenzitě útoku nutné k oprávněné aplikaci čl. 51 Charty OSN⁴⁰ a například stát Izrael je zastáncem teorie tzv. „akumulace událostí“.⁴¹ Vzhledem k tomu, že cílem této práce je zkoumat otázku anticipatorní sebeobrany zejména v souvislosti s nukleárními zbraněmi, nebude problematika definice „ozbrojeného útoku“ nadále rozvíjena, neboť nemůže být pochyb o tom, že užití nukleárních zbraní bude bez dalšího představovat „ozbrojený útok“ spadající pod rozsah čl. 51 Charty OSN.

Čl. 51 dále stanoví, že k sebeobraně je možno uchýlit se „[d]ojde-li k ozbrojenému útoku“.⁴² Analýzu této části čl. 51 lze rozdělit do dvou částí. První, méně problematická část, se týká otázky, který moment lze považovat za počátek ozbrojeného útoku. Druhá, problematičtější otázka, zní, zda je možno aplikovat sebeobranu i před počátkem útoku a bude analyzována samostatně ve druhé kapitole této práce.

Je všeobecně přijímáno, že k útoku může „dojít“ dříve, než se jeho následky projeví ve sféře napadeného státu.⁴³ Jako příklad lze uvést letadla vyslaná za účelem bombardování vojenské základny v jiném státě. Již samotné vyslání letadel by podle většiny autorů bylo možné považovat za probíhající útok. Někteří autoři dokonce uvádějí jako příklad probíhajícího útoku vyslání japonských lodí z Japonska na podzim roku 1941 s úkolem zaútočit na Pearl Harbor tři týdny před provedením samotného útoku.⁴⁴

Lze konstatovat, že o přesném okamžiku zahájení útoku nepanuje shoda a některé případy se mohou překrývat s pojmem anticipatorní sebeobrany.

Doposud bylo v rámci této práce analyzováno právo na sebeobranu v kontextu individuální sebeobrany. Vše výše uvedené však lze aplikovat také na právo na kolektivní

³⁷ RANDELZHOFFER: *The Charter of the United Nations...*, s. 789 – 806 (článek 51 Charty OSN).

³⁸ Nicaragua, s. 103 odst. 195.

³⁹ RANDELZHOFFER: *The Charter of the United Nations...*, s. 789 – 806 (článek 51 Charty OSN).

⁴⁰ CLATHAM HOUSE: THE ROYAL INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Principles of International Law on the Use of Force by States In Self-Defence* [online]. ClathamHouse.org, 1. října 2005 [cit. 26. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/108106>>.

⁴¹ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 243.

⁴² V anglické verzi: „armed attack occurs“.

⁴³ GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 111; DIXON, Martin. *Textbook on International Law*. 6. vydání. New York: Oxford University Press, 2007, s. 317.

⁴⁴ GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 111., KAČERAUSKIS: *Can a Member of the United Nations...* s. 76.

sebeobranu. Mezi předpoklady její aplikace patří všechny podmínky individuální sebeobranu, a navíc další dvě podmínky uvedené níže.

Stát naplňující předpoklady pro uplatnění individuální sebeobranu je oprávněn požádat o pomoc jiné státy.⁴⁵ Předpokladem kolektivní sebeobranu není, aby všechny státy účastníci se kolektivní sebeobranu byly přímo napadenými státy.⁴⁶ Podmínky kolektivní sebeobranu byly vymezeny MSD v případě Nicaragua a jedná se o: (1) přímá oběť útoku musí veřejně prohlásit, že byla napadena, a (2) musí výslovně požádat jiné státy o pomoc.⁴⁷

Za splnění výše uvedeného jsou jiné státy oprávněny poskytnout napadenému státu vojenskou pomoc.

Souhlas Rady bezpečnosti a uplatnění práva na sebeobranu jistě nejsou z pohledu interpretace a aplikace bezproblémové instrumenty mezinárodního práva. Ve srovnání s humanitární intervencí, o které bude krátce pojednáno v následující podkapitole, lze však stále hovořit o relativně široce přijímaných instrumentech, které státům poskytují silnou právní pozici k použití síly v mezinárodních vztazích.

1.2.3 Humanitární intervence

Přehled výjimek ze zákazu užití síly podle mezinárodního práva nelze považovat za kompletní bez zmínky o doktríně humanitární intervence, ačkoliv se jedná o značně kontroverzní ospravedlnění pro užití síly.⁴⁸

Vznik této doktríny v moderním mezinárodním právu lze vysledovat k vojenskému zásahu USA, Spojeného království a Francie v Iráku v roce 1990. Zásah byl proveden bez souhlasu Rady bezpečnosti za účelem ochrany civilního obyvatelstva v některých částech země. Ze začátku nebylo právní odůvodnění zřejmé, ale postupně došlo k vývoji konceptu humanitární intervence, a to zejména v argumentaci Spojeného království.⁴⁹

Hlavní pozornosti se jí dostalo v roce 1999, kdy NATO přistoupilo k bombardování Kosova za účelem ochrany Albánské menšiny před vládními jednotkami. K vojenské akci došlo bez souhlasu Rady bezpečnosti.⁵⁰

Pro humanitární intervenci neexistuje právní podklad v Chartě OSN a dostalo se jí minimální podpory ze strany dalších států.⁵¹ V poslední době lze sledovat posun od humanitární intervence směrem ke konceptu tzv. „odpovědnosti za ochranu“.⁵²

⁴⁵ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 642 – 656.

⁴⁶ CRAFT: *Brownlie's Principles...*, s. 750;

⁴⁷ Nicaragua, s. 104 – 105.

⁴⁸ GRAY: *The Use of Force...*, s. 608.

⁴⁹ Tamtéž, s. 607.

⁵⁰ Tamtéž, s. 606.

⁵¹ Tamtéž, s. 608.

Stejně jako humanitární intervence, i koncept anticipatorní sebeobranu je kontroverzním tématem mezinárodního práva, o kterém se navíc vede diskuze již dlouhé desítky let. A v poslední době tato diskuze nabyla na významu v souvislosti s mezinárodním terorismem a šířením zbraní hromadného ničení.

2 Anticipatorní sebeobrana v současném mezinárodním právu

Je legální použít sílu v sebeobraně proti útoku, který ještě nenastal? Pokud ano, kdy a jaké další podmínky musí být splněny? A jaké prostředky je možno k obraně použít? To jsou jedny z nejpálčivějších otázek spojených s právem na sebeobranu dle mezinárodního práva na počátku 21. století. Následující část práce se na ně pokusí odpovědět na základě analýzy obyčejového práva a čl. 51 Charty OSN, jeho historie a praxe států předcházející Chartě OSN i té, která následovala po přijetí Charty v roce 1945.

Nejdříve je však třeba vymezit rozdíl mezi základními pojmy, které se v souvislosti s anticipatorní sebeobranou objevují.

Různí autoři používají pojmy anticipatorní⁵³, preemptivní⁵⁴ a preventivní⁵⁵ sebeobrana pro označení sebeobranu předcházející samotnému útoku, avšak vzhledem absenci jasných pravidel je užití těchto pojmů značně arbitrární.⁵⁶ Pro potřeby této práce budou uvedené pojmy užívány v následujícím významu.⁵⁷

Preemptivní sebeobrana je sebeobrana předcházející samotnému útoku, ke které je však přikročeno v případě, že samotný útok se jeví jako bezprostředně hrozící. Definice podmínek bezprostřednosti je předmětem další části této kapitoly.

Preventivní sebeobrana je sebeobrana předcházející samotnému útoku, ke které je však přistoupena, aniž by existovala vědomost o bezprostředně hrozícím útoku, pouze na základě skutečnosti, že útok se jeví jako možný či pravděpodobný.

Anticipatorní sebeobrana je pojem nadřazený, který zahrnuje jak preemptivní, tak preventivní sebeobranu.⁵⁸

Odborníky zabývající se otázkou anticipatorní sebeobranu lze rozdělit do tří skupin. První skupina zastává názor, že široce pojaté právo na anticipatorní sebeobranu je součástí mezinárodního práva vyplývající z obyčejového mezinárodního práva, které (z různých, níže

⁵² Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/60/1 ze dne 24. října 2005.

⁵³ GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 111.

⁵⁴ Například Národní bezpečnostní strategie USA 2002.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 111.

⁵⁷ Obdobné členění lze nalézt například v Národní bezpečnostní strategii USA 2002.

⁵⁸ Srov. REISMAN, Michael, ARMSTRONG, Andrea. The Past And Future of the Claim of Preemptive Self-Defence. *American Journal of International Law*, 2006, roč. 100, č. 3, s. 131 - 140: Rozlišuje mezi anticipatorní a preemptivní sebeobranou na základě kritéria „bezprostřednosti“.

analyzovaných důvodů) nebylo nahrazeno čl. 51 Charty OSN. Tuto skupinu lze označit jako „extenzionalisty“.⁵⁹ Druhou skupinu, tzv. „restriktivisty“, tvoří odborníci, kteří prosazují striktní pojetí sebeobrany v souladu s gramatickým výkladem čl. 51 Charty OSN, tedy takové, které zcela vylučuje právo na anticipatorní sebeobranu.⁶⁰ Třetí skupina autorů se pohybuje na pomezí mezi restriktivisty a extenzionalisty a tvrdí, že anticipatorní sebeobrana je možná, ale pouze v souvislosti s časově bezprostředně hrozícím útokem. Tuto skupinu je možné označit jako „restriktivní extenzionalisty“ a je významně zastávána zejména autory z USA.⁶¹

Anticipatorní sebeobrana je pravděpodobně nejkontroverznější otázka související s právem na sebeobranu.⁶² Argumentem proti uznání její existence v mezinárodním právu je, nutno říci oprávněná, obava ze zneužití.⁶³ Lze si snadno představit situaci, kdy s odkazem na realizaci tohoto práva dojde k unilaterálnímu užití síly ze zcela jiných důvodů. Na druhou stranu je pochopitelná i opačná pozice zastávaná extenzionalisty, kteří tvrdí, že by bylo absurdní očekávat od jakéhokoliv státu, že bude vyčkávat, až začnou bomby dopadat na jeho území, než se začne bránit.⁶⁴

Následující část práce se pokusí pomocí právní analýzy a argumentace stanovit předpoklady pro realizaci práva na anticipatorní sebeobranu, které se zdají být přijímány v současné době mezinárodním společenstvím.

2.1 Prameny anticipatorní sebeobrany

Právo na užití síly v sebeobraně v mezinárodním právu vyplývá ze dvou pramenů. Prvním je obyčejové mezinárodní právo, druhým pak smluvní mezinárodní právo, konkrétně čl. 51 Charty OSN. Následující část práce se zabývá těmito prameny a jejich vzájemných vztahem.

2.1.1 Právo na sebeobranu v obyčejovém mezinárodním právu

Diskuzi na téma anticipatorní sebeobrany v obyčejovém mezinárodním právu nelze vést bez zmínky o incidentu, který se odehrál v roce 1837 v souvislosti s lodí *Caroline*.

⁵⁹ STEENBERGHE, Raphael Van. The Law of Self-Defence and the New Argumentative Landscape on the Expansionists' Side. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, s. 43 – 65; WAXMAN, Matthew, C. Regulating Resort to Force: Form and Substance of the UN Charter Regime. *European Journal of International Law*, 2013, roč. 24, č. 1, s. 803.

⁶⁰ STEENBERGHE, Raphael Van. The Law of Self-Defence and the New Argumentative Landscape on the Expansionists' Side. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, s. 43 – 65; WAXMAN, Matthew, C. Regulating Resort to Force: Form and Substance of the UN Charter Regime. *European Journal of International Law*, 2013, roč. 24, č. 1, s. 803.

⁶¹ BANKS, William, C., CRIDDLE, EVAN, J. Customary Constraints on the Use of Force: Article 51 with an American Accent. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, s. 68.: Článek rozděluje restriktivisty na „customary restrictivists“ a „conventional restrictivists“. První skupina odpovídá „restriktivním extenzionalistům“ (myšlenkový proud silný v USA) a druhá „restriktivistům“ (myšlenkový proud silný v kontinentální Evropě).

⁶² GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 111.

⁶³ FRANCK, Thomas, M. Preemption, Prevention and Anticipatory Self-Defence: New Law regarding Recourse to Force. *Hastings International Law and Comparative Law Review*, 2004, roč. 27, s. 433.

⁶⁴ FRANCK, Thomas, M. *Preemption, Prevention and Anticipatory Self-Defence...*, s. 433.

Caroline je název americké lodě kotvící na americkém území, která byla přepadena britskými jednotkami z důvodu napomáhání kanadským rebelům. Loď byla následně zapálena a zničena ve vodách Niagarských vodopádů.⁶⁵

Následná korespondence mezi ministrem zahraničí USA Websterem a britskými úřady je považována za vyjádření podmínek anticipatorní sebeobranu v obyčejovém mezinárodním právu.⁶⁶ Webster v jednom z dopisů uvedl, že zničení Caroline by mohlo být považováno za jednání v sebeobraně pouze v případě „bezprostřední a ohromující potřeby sebeobranu, neumožňující volbu prostředků ani čas na uvážení“.⁶⁷ Tyto podmínky jsou dodnes mnohými považovány za základní kritéria nutná posuzovat při hodnocení legality anticipatorní akce.⁶⁸

V dobách předcházejících přijetí Charty OSN bylo právo na sebeobranu a anticipatorní sebeobrana jako její složka všeobecně přijímáno jako jedno z pravidel obyčejového mezinárodního práva.⁶⁹

Existence obyčejového mezinárodního práva na sebeobranu byla potvrzena také rozsudkem MSD ve věci Nicaragua, ve kterém soud konstatoval, že čl. 51 Charty OSN pouze zachycuje „přirozené právo“ států na sebeobranu tak, jak je obsaženo v obyčejovém mezinárodním právu.⁷⁰

Anticipatorní složku sebeobranu dle obyčejového mezinárodního práva, jejíž limity lze odvozovat od případu Caroline, potvrzují také rozsudky poválečných vojenských tribunálů v Norimberku a Tokiu.⁷¹ Norimberský tribunál v rozsudku nad německými válečnými zločinci uvádí v souvislosti s německou invazí do Norska (a s explicitním odkazem na případ Caroline): „Je třeba pamatovat, že preventivní akce na území jiného státu je ospravedlnitelná pouze v případě bezprostřední a ohromující potřeby sebeobranu, neumožňující volbu prostředků ani čas na uvážení“.⁷²

Z výše uvedeného prokazatelně vyplývá, že ve stejné době, kdy byla připravována a přijímána Charta OSN bylo za součást obyčejového mezinárodního práva považováno právo na sebeobranu, jehož součástí byla také anticipatorní složka, jejíž limity se odvíjely od případu Caroline.

⁶⁵ ROUILLARD, Louis-Phillipe. The Caroline Case: Anticipatory Self-Defence in Contemporary International Law. *Miskolc Journal of International Law*, 2004, roč. 1, č. 2, s. 104 – 120.

⁶⁶ ROUILLARD, Louis-Phillipe. The Caroline Case: Anticipatory Self-Defence in Contemporary International Law. *Miskolc Journal of International Law*, 2004, roč. 1, č. 2, s. 104 – 120.

⁶⁷ GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 112.: „...an instant and overwhelming necessity for self-defense leaving no choice of means, and no moment of deliberation.“

⁶⁸ Tamtéž, s. 111.

⁶⁹ KAČERAUSKIS: *Can a Member of the United Nations...* s. 82;

⁷⁰ Nicaragua, s. 103 odst. 194.

⁷¹ Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ ze dne 4. listopadu 1948; Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. října 1946.

⁷² Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. října 1946., s. 28 – 30.

Tento závěr nás přivádí k další klíčové otázce. Zůstalo obyčejové právo na sebeobranu, včetně své anticipatorní složky, pramenem mezinárodního práva, nebo bylo v plném rozsahu nahrazeno čl. 51 Charty OSN?

2.1.2 Právo na sebeobranu v čl. 51 Charty OSN

První věta čl. 51 Charty OSN stanoví: „Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu...“.

Pouhým gramatickým výkladem lze dojít ke dvěma základním závěrům, které však současně stojí ve svém vzájemném protikladu. Slovo „dojde-li“ (v anglické verzi „occurs“) nelze vykládat jinak, než že je nezbytné, aby ozbrojený útok skutečně nastal, aby bylo možno přistoupit k realizaci práva na sebeobranu. Druhá část věty však odkazuje k „přirozenému právu“ (ang. „inherent right“), kterému „nic v této chartě není na překážku“. Tento odkaz je většinou vykládán jako směřující k obyčejovému právu, jehož součástí však je, jak bylo prokázáno v předchozí podkapitole, také právo na anticipatorní sebeobranu.⁷³

Při výkladu čl. 51 se nelze spolehnout ani na Mezinárodní soudní dvůr, který se otázce anticipatorní sebeobranu cíleně vyhnul dokonce už ve dvou svých rozhodnutích.⁷⁴ V rozsudku ve věci Nicaragua se MSD odmítl vyjádřit k této problematice, neboť v řešeném případě se jednalo o ozbrojený útok, ke kterému již došlo.⁷⁵

Pro restriktivní výklad čl. 51 hovoří dva argumenty. Prvním je jeho charakter výjimky, které mají být vykládány spíše úzce.⁷⁶ Druhým argumentem je riziko zneužití anticipatorní sebeobranu, bude-li připuštěna. Takové zneužití by vedlo k narušení mezinárodního míru a bezpečnosti, což je v rozporu s cíli OSN.

Naopak podporu pro výklad čl. 51 ve prospěch existence práva na anticipatorní sebeobranu lze nalézt analýzou jeho přípravných prací, gramatickým výkladem i v dokumentech OSN vzniklých po roce 2000 (viz níže).

Jak bylo prokázáno, právo na sebeobranu bylo součástí obyčejového mezinárodního práva až do přijetí Charty OSN. Otázka zní, zda bylo Chartou nahrazeno, nebo tvoří dva vzájemně se doplňující prameny.

Lze předpokládat, že pokud by bylo cílem čl. 51 plně nahradit mezinárodní obyčej takového významu jako je právo na sebeobranu včetně jeho anticipatorní složky, předcházela by

⁷³ KAČERAUSKIS: *Can a Member of the United Nations...* s. 82.

⁷⁴ Nicaragua, s. 103 odst. 194; DRC v Uganda, odst. 143.

⁷⁵ Nicaragua, s. 103 odst. 194.

⁷⁶ GRAY: *The Use of Force...*, s. 611.

jeho přijetí široká debata mezi zástupci států, ať už na konferenci v Dumbarton Oaks anebo před přijetím Charty OSN v San Francisku, zahrnující rozsah a podmínky výkonu tohoto práva.⁷⁷ Žádné zmínky o takové diskuzi však neexistují.⁷⁸

Čl. 51 byl do Charty OSN přidán na žádost několika jihoamerických států, které se obávaly, že by přijetím Charty mohlo dojít k omezení práva na výkon kolektivní sebeobranu, která mezi nimi byla v té době upravena mezinárodní smlouvou.⁷⁹ Otázka individuální sebeobranu nebyla vůbec předmětem diskuze. Naopak *travaux préparatoires* k čl. 2 odst. 4. Charty OSN uvádějí, že právo na sebeobranu nemá být tímto ustanovením narušeno ani omezeno.⁸⁰

Také slovo „dojde-li“ (ang. „occurs“) bylo do textu ustanovení doplněno až na poslední chvíli, bez diskuze, a aniž by bylo zřejmé z jakého důvodu.⁸¹

Z přípravných prací čl. 51 tedy v žádném případě nevyplývá úmysl omezit rozsah obyčejového práva na sebeobranu.⁸²

Domněnku o společném působení čl. 51 Charty OSN a mezinárodního obyčej podporuje také rozhodovací praxe MSD. Jak bude dále rozvedeno, podmínkami aplikovatelnosti práva na sebeobranu jsou také nezbytnost a přiměřenost užitých prostředků.⁸³ Tato kritéria však nejsou zakotvena v čl. 51 Charty OSN, nýbrž vyplývají z mezinárodního obyčej a jsou všeobecně přijímána.⁸⁴ Aplikace čl. 51 Charty OSN bez přihlídnutí k obyčejovému právu tedy v podstatě není možná, protože z něj vyplývají některé klíčové podmínky jeho aplikovatelnosti.⁸⁵

Není zřejmé, proč by nezbytnost a přiměřenost měly „přežít“ přijetí čl. 51, zatímco anticipatorní sebeobrana by jeho přijetím měla být zakázána, když obé plyne z mezinárodního obyčej předcházejícího Chartě OSN datujícího se nejméně k případu Caroline v roce 1837.

Dalším argumentem, který bývá uváděn při výkladu čl. 51 ve prospěch anticipatorní sebeobranu, je rozdíl mezi anglickým a francouzským zněním. Zatímco anglickou verzi lze doslovně přeložit jako „objeví-li se ozbrojený útok“, francouzský text v doslovném překladu znamená „v případě, že je členský stát cílem ozbrojeného útoku“.⁸⁶ Francouzský text tak nijak neimplikuje nezbytnost probíhajícího útoku k realizaci práva na sebeobranu.

V souvislosti s gramatickým výkladem čl. 51 lze dále uvést dvojznačnost tohoto ustanovení hodnoceno optikou výrokové logiky. Podle některých autorů je rozdíl mezi „dojde-li

⁷⁷ MCCORMACK: *Anticipatory Self-Defence in the Legislative History*,... s. 7.

⁷⁸ Tamtéž, s. 35.

⁷⁹ MCCORMACK: *Anticipatory Self-Defence in the Legislative History*,... s. 8; GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence*..., s. 3.

⁸⁰ MCCORMACK: *Anticipatory Self-Defence in the Legislative History*,... s. 8.

⁸¹ MCCORMACK: *Anticipatory Self-Defence in the Legislative History*,... s. 35.

⁸² Tamtéž, s. 35.; STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence*..., s. 52.

⁸³ RANDELZHOFFER: *The Charter of the United Nations*..., s. 805 (článek 51 Charty OSN).

⁸⁴ Nicaragua, s. 103 odst. 194.

⁸⁵ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence*..., s. 7.

⁸⁶ Originální text: „dans le cas ou un membre.... est l'objet d'une agression armée“.

k ozbrojenému útoku“ (pokud A, pak B) a „dojde-li k ozbrojenému útoku, a pouze tehdy“ (pokud A, a pouze tehdy, pak B). Přijali-li bychom tento argument, pak by to znamenalo, že právo na sebeobranu by bylo aplikovatelné i za jiných okolností než pouze v případě probíhajícího útoku, tedy například jako preventivní zásah.⁸⁷

Ve prospěch anticipatorní sebeobranu dále hovoří také absurdnost závěrů, ke kterým vede formalistické respektování doslovného znění čl. 51. Koskenniemi uvádí příklad státu, který by se měl zdržet zničení samostatné ponorky vyslané jiným státem s úkolem zaútočit na hlavní město oběti jadernými zbraněmi do doby, než dojde k provedení ozbrojeného útoku, a tudíž potenciální smrti milionů lidí.⁸⁸

Konečně, na počátku 21. století se pro anticipatorní sebeobranu vyslovily také některé významné hlasy v OSN. Nedříve byl v roce 2004 zveřejněn report *High-Level Panel on Threats, Challenges and Change* pod názvem *A more secure world: our shared responsibility*, který v souvislosti s čl. 51 Charty OSN uvádí: „...ohrožený stát je dle mezinárodního práva oprávněn provést vojenskou akci, pokud je hrozící útok bezprostřední, žádnými jinými prostředky jej není možné odvrátit a akce je přiměřená“.⁸⁹ Ačkoliv tato zpráva není právně závazná, lze jí přesto považovat za velmi autoritativní výklad mezinárodního práva.⁹⁰ Tento výklad byl o rok později potvrzen i generálním tajemníkem OSN, Kofi Annanem, ve zprávě *In Larger Freedom*: „Bezprostřední hrozby zcela spadají pod článek 51, který zajišťuje přirozené právo suverénních států bránit se proti ozbrojenému útoku“.⁹¹

2.1.3 Shnutí – spor o přípustnost anticipatorní obrany vyřešen?

Anticipatorní sebeobrana byla součástí práva na sebeobranu dle obvyčejového mezinárodního práva nejméně od roku 1837 a byla jeho součástí i v době, kdy byla připravována a přijímána Charta OSN v roce 1945.

⁸⁷ KAČERAUSKIS: *Can a Member of the United Nations...* s. 81.

⁸⁸ KOSKENNIEMI, Martii. „The Lady Doth Protest Too Much“. Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law. *Modern Law Review*, 2002, roč. 65, č. 2, s. 163.

⁸⁹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change. *A more secure world: our shared responsibility* [online]. UN DOC A/59/565, 2. prosince 2004, s. 54, odst. 188: „...threatened State, according to long established international law, can take military action as long as the threatened attack is imminent, no other means would deflect it and the action is proportionate.“ [cit. 2. prosince 2018] Dostupné z <https://www.un.org/ruleoflaw/files/gaA.59.565_En.pdf>.

⁹⁰ STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence...*, s. 50.

⁹¹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *In larger freedom: towards development, security and human rights for all* [online]. UN DOC A/59/2005, 21. března 2005, s. 33 odst. 123: „Imminent threats are fully covered by Article 51, which safeguards the inherent right of sovereign States to defend themselves against armed attack.“ [cit. 2. prosince 2018] Dostupné z <<http://undocs.org/A/59/2005>>.

Vezmeme-li v úvahu legislativní historii čl. 51, rozdíly mezi jazykovými verzemi, výkladové problémy a nemožnost aplikace čl. 51 bez přihlídnutí k alespoň některým skutečnostem vyplývajícím z obyčejového mezinárodního práva společně s absurdními závěry, které přináší formalistický výklad čl. 51, zdá se, že jediným možným závěrem je, že anticipatorní sebeobrana je součástí práva na sebeobranu a vyplývá z obyčejového mezinárodního práva, které je společně s čl. 51 pramenem práva na sebeobranu.

Tento závěr je nově podpořen také vyjádřeními orgánů OSN z roku 2004 a 2005. Bylo tak dáno za pravdu státům, které se dlouhodobě přiklání k existenci anticipatorní sebeobran, jako Spojené státy americké, Spojené království nebo Izrael.⁹²

Existenci práva na anticipatorní sebeobranu dále podporuje také praxe států v průběhu 20. století, jak bude samostatně prokázáno v kapitole 3.

V důsledku výše uvedeného je v posledních letech možné sledovat posun v myšlení mezi odborníky od restriktivního k extenzivnímu výkladu čl. 51 a více pozornosti je nyní věnováno vymezení podmínek, za kterých je možno k anticipatorní sebeobraně přistoupit.⁹³ Jejich vymezení je předmětem další části této práce.

2.2 Analýza podmínek anticipatorní sebeobran

Pojmenovat podmínky anticipatorní sebeobran nepředstavuje problém a na tom, které to jsou, panuje v mezinárodním společenství shoda.⁹⁴ Jedná se o bezprostřednost hrozby, nezbytnost užití síly a proporcionalitu užití síly (dalším předpokladem samozřejmě je, že se jedná o sebeobranu v souvislosti s ozbrojeným útokem – viz podkapitola 1.2.2). Kořeny těchto podmínek lze hledat v případě Caroline.⁹⁵ Problematické však je definovat, co přesně se pod těmito pojmy skrývá.

Kumulativní naplnění všech uvedených podmínek je nezbytným předpokladem ospravedlnitelného výkonu práva anticipatorní sebeobranu podle čl. 51 Charty OSN i podle obyčejového mezinárodního práva.

⁹² DIXON, MCCORQUODALE, WILLIAMS: *Cases & Materials on International Law...*, s. 585.

⁹³ STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence...*, s. 43.; KAMMERHOFER, Jorg. The Resilience of the Restrictive Rules on Self-Defence. In WELLER, Mark (ed). *The Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 627; DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 353.

⁹⁴ ABASS, Ademola. *International Law: Text...*, s. 359; ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change. *A more secure world...*, s. 54 odst. 188.

⁹⁵ RANDELZHOFFER: *The Charter of the United Nations...*, s. 803 (článek 51 Charty OSN).

2.2.1 Bezprostřednost hrozby

Nejproblematictější podmínkou anticipatorní obrany je podmínka bezprostřednosti hrozby. Existují různá pojetí bezprostřednosti. Někteří autoři pod ní vidí pouze časovou blízkost mezi současným okamžikem a hrozícím útokem (útok již začal nebo má začít ve velice blízké době).⁹⁶ Jiní se přiklánějí k názoru, že bezprostřednost je třeba vnímat s ohledem na moderní hrozby a zahrnují pod tento pojem i jiná hlediska než časovou bezprostřednost.⁹⁷

Po dlouhou dobu převládal názor, že bezprostřednost je třeba hodnotit právě z časového hlediska. Posun nastal v roce 2002, kdy Spojené státy americké zveřejnily dokument pod názvem Národní bezpečnostní strategie, který mimo jiné uvádí: „Musíme přizpůsobit koncept bezprostřední hrozby možnostem a cílům dnešních protivníků.“⁹⁸ Národní bezpečnostní strategie dále uvádí, že čím větší je hrozba, tím větší je důvod pro preemptivní vojenskou akci. Dokument rozlišuje mezi preemptivní (proti bezprostřední hrozbě) a preventivní (proti nikoli bezprostřední hrozbě) sebeobranou.⁹⁹ Část týkající se preventivní sebeobranu je považována za velmi kontroverzní a obecně není přijímána jako výklad existujícího mezinárodního práva.¹⁰⁰ Kriticky je vnímána zejména míra volnosti k unilaterálnímu užití síly, kterou by přijetím této doktríny Spojené státy získaly.¹⁰¹

Přesto se našla řada odborníků, kteří se k tomuto názoru přiklání alespoň v tom smyslu, že bezprostřednost je třeba hodnotit i z jiných hledisek než jen z hlediska časového. Podle této skupiny autorů je třeba zohlednit nová rizika představovaná terorismem a šířením zbraní hromadného ničení do rukou tzv. „rogue states“.¹⁰²

Národní bezpečnostní strategie představuje nejširší pojetí „bezprostřednosti“, jaké bylo zatím prezentováno. I když bylo všeobecně odmítnuto, hlediska stanovená tímto dokumentem pro hodnocení „bezprostřednosti“ slouží mnoha autorům jako podklad pro další výzkum. Mezi uvedená hlediska patří:¹⁰³

- rozsah útoku,
- rozsah potenciálních, z útoku plynoucích zranění,
- pravděpodobnost, že bude v budoucnu možno podniknout akci v sebeobraně.

⁹⁶ BANKS, CRIDDLE: *Customary Constraints on the Use of Force*,... s. 75.

⁹⁷ GRAY: *The Use of Force*..., s. 617; BANKS, CRIDDLE: *Customary Constraints on the Use of Force*,... s. 75.

⁹⁸ SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *National Security Strategy of the United States of America* [online]. Washington: Prezident Spojených států amerických, 2002, kapitola V, s. 14. [cit. 4. prosince 2018] Dostupné z <<https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>>.

⁹⁹ STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence*..., s. 53;

¹⁰⁰ CRAFT: *Brownlie's Principles*..., s. 751.

¹⁰¹ FRANCK, Thomas. What Happens Now? The United Nations after Iraq. *American Journal of International Law*, 2003, roč. 97, č. 3, s. 607.

¹⁰² STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence*..., s. 53 - 54.; GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence*..., s. 35.

¹⁰³ SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *National Security Strategy of the United States of America*..., s. 14.

Klíčové je také tvrzení USA, že nedostatek důkazů o tom, kdy a kde k útoku dojde, není na překážku anticipatorní akci.¹⁰⁴ Takto široce pojatá anticipatorní sebeobrana (preventivní sebeobrana) umožňuje extrémně širokou míru uvážení v dispozici potenciální oběti a z ní plynoucí riziko zneužití.¹⁰⁵

Ačkoliv tedy byla preventivní sebeobrana dle Národní bezpečnostní strategie USA odmítnuta, dala nový náboj diskuzi o výkladu pojmu „bezprostřednost“. Mezi navrhovaná kritéria bezprostřednosti patří:¹⁰⁶

- pravděpodobnost útoku,
- druh a rozsah hrozby,
- odhadovaná závažnost následků,
- dostupnost a vyčerpání alternativ,¹⁰⁷
- rozsah příležitosti předejít útoku,
- schopnost a úmysl útočnicka provést útok a
- silné důkazy vztahující se k těmto faktorům.¹⁰⁸

Bezprostřednost jako podmínka anticipatorní sebeobrany byla zmíněna také ve zprávě *High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*. V případě bezprostřední hrozby jsou členské státy oprávněny přistoupit k unilaterálnímu užití síly v sebeobraně.¹⁰⁹ Naopak v případě hrozby, která není bezprostřední (jako příklad je uvedeno získání jaderných zbraní s údajně nepřátelským úmyslem) nelze přistoupit k anticipatorní (preventivní) sebeobraně a v takovém případě se má ohrožený stát obrátit na RB OSN.¹¹⁰ Tuto právní pozici následně potvrdil i generální tajemník OSN ve své zprávě *In Larger Freedom*, kde uvedl, že zatímco bezprostřední hrozby jsou pokryty čl. 51 Charty OSN, latentní hrozby je možné neutralizovat pouze se souhlasem Rady bezpečnosti.¹¹¹

Ačkoliv podmínka bezprostřednosti vyplývá z obyčejového práva a byla definována již v případě *Caroline*, mnozí autoři se přiklánějí k názoru, že výklad této podmínky je třeba přizpůsobit s ohledem na změnu okolností od jejího stanovení.¹¹² Proto mimo jiné také studie *Clatham House* z roku 2006 navrhuje, aby pojem „bezprostřednost“ nebyl dále vnímán pouze z časového hlediska, ale aby byla zahrnuta také další kritéria, jako závažnost potenciálních

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ GRAY: *The Use of Force...*, s. 616.

¹⁰⁶ STEENBERGHE: *The Law of Self-Defence...*, s. 53 - 54.;

¹⁰⁷ Někteří autoři zařazují podmínku „bezprostřednosti“ pod podmínku „nezbytnosti“ a naopak. Tento přístup volí i Spojené státy americké. V této práci byly podmínky analyzovány samostatně.

¹⁰⁸ ABASS, Ademola. *International Law: Text...*, s. 359;

¹⁰⁹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change. *A more secure world...*, s. 54 odst. 188.

¹¹⁰ Tamtéž, odst. 188 – 190.

¹¹¹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *In larger freedom...*, s. 33 odst. 124 – 125.

¹¹² BANKS, CRIDDLE: *Customary Constraints on the Use of Force...* s. 75.

následků, schopnost útočnicka provést útok nebo druh hrozícího útoku.¹¹³ Studie dále zahrnuje podmínku, dle které bezprostřednost zahrnuje také přesvědčení potenciální oběti, že odložení obranné akce by vedlo k znemožnění efektivní obrany.

V roce 2016 do diskuze opět přispěla i vláda USA zveřejněním *Report on the Legal and Policy Frameworks Guiding The United States' Use of Military Force and Related National Security Operations*, ve kterém potvrdila svůj širší výklad podmínky bezprostřednosti zahrnující krom časového hlediska i jiné faktory.¹¹⁴ Jako kontroverzní závěr, který bude těžko přijat mezinárodním společenstvím, je třeba vnímat myšlenku, že „absence specifických důkazů o místě a způsobu provedení útoku není na překážku závěru, že tento útok je bezprostřední“.¹¹⁵ Zdůrazněna je také potřeba přihlídnout při výkladu bezprostřednosti k „moderním možnostem, technikám a technickým inovacím“.

Výstižné shrnutí podmínky bezprostřednosti nabízí Gill: „...bezprostřednost ve vztahu k anticipatorní sebeobraně není primárně otázkou časovou, ale otázkou existence pravděpodobné hrozby nebo ve výjimečných případech potenciální hrozby útoku, které společně s nezbytností, tedy nedostatkem jiných alternativ, ospravedlňují provedení anticipatorní akce. I když je časové hledisko jedním z relevantních faktorů, není to jediný faktor, a také to nezbytně není faktor nejdůležitější.“¹¹⁶

Pozornosti by neměl uniknout také závěr Zedalis, který dovozuje, že čím větší je doba mezi akcí v sebeobraně a předpokládaným útokem, tím větší musí být jistota, že k útoku má skutečně dojít.¹¹⁷ Tento závěr se zdá logický také v souvislosti s podmínkou nezbytnosti, neboť čím delší doba má uplynout mezi anticipatorní sebeobranou a útokem, tím více alternativních řešení se nabízí.

Podle Kretzmera je hodnocení bezprostřednosti „extrémně náročné, ne-li nemožné“.¹¹⁸ Přesto lze na základě výše uvedeného konstatovat alespoň tolik, že bezprostřední hrozbou útoku je při nejmenším taková situace, kdy je útok časově velmi blízko (blíže bude toto hledisko rozebráno v rámci rozboru Šestidenní války níže). Současně se zdá, že čím dál tím více odborníků se v poslední době přiklání také k širšímu výkladu tohoto pojmu, který zahrnuje krom časového hlediska také další faktory. Mezi nejčastěji skloňované patří zejména pravděpodobnost a intenzitu potenciálního útoku, rozsah následků a schopnost a úmysl útočnicka útok provést. Tyto faktory

¹¹³ CLATHAM HOUSE: THE ROYAL INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Principles of International Law on the Use of Force...*

¹¹⁴ SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Report on the Legal and Policy Frameworks Guiding The United States' Use of Military Force and Related National Security Operations* [online]. Washington: Prezident Spojených států amerických, 2016, s. 9. [cit. 6. prosince 2018]. Dostupné z <<https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2016/12/framework.Report.Final.pdf>>.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁶ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 25.

¹¹⁷ ZEDALIS, Rex, J. Circumstances Justifying Pre-emptive Self-Defense: Thoughts Prompted by the Military Action against Iraq. *Nordic Journal of International Law*, 2005, roč. 74, č. 2, s. 221.

¹¹⁸ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 266.

však vyžadují vysokou kvalitu důkazů, které je prokazují, a to tím vyšší, čím časově vzdálenější útok je.¹¹⁹ V rámci rozboru jednotlivých příkladů anticipatorní sebeobrany bude podmínka bezprostřednosti hodnocena jak čistě z časového hlediska, tak také v širším významu zahrnujícím i další faktory.

2.2.2 Nezbytnost zásahu

Podmínku nezbytnosti lze definovat jako splněnou v případě, že napadený stát nemá k dispozici jiné efektivní prostředky k odvrácení hrozícího útoku než užití síly.¹²⁰ Nezbytnost vyplývá z obyčejového mezinárodního práva a byla jednou z podmínek stanovených Websterem v případě Caroline („žádné jiné prostředky by [hrozbu] neodvrátily“).¹²¹ Skutečnost, že užití síly v sebeobraně je oprávněné pouze za předpokladu splnění podmínky nezbytnosti a přiměřenosti byla potvrzena také MSD v případě Nicaragua¹²² a v poradním stanovisku ve věci *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*.¹²³

K rozsahu podmínky nezbytnosti se MSD vyjádřil v rozsudku ve věci *Oil Platforms*, kde uvedl, že tvrzená akce v sebeobraně, kterou provedly Spojené státy proti iránským ropným plošinám, nenaplnila předpoklady spravedlivé sebeobrany právě proto, že USA nevyužily všech prostředků, které měly k dispozici (konkrétně že neupozornily Írán na vojenskou aktivitu na těchto plošinách před provedením unilaterální vojenské akce).¹²⁴

Hranice mezi „nezbytností“ a „bezprostředností“ není vždy zřejmá a jak již bylo uvedeno výše, pro některé autory se jedná o pojmy zaměnitelné nebo stojící ve vztahu nadřazenosti a podřazenosti. Z toho vyplývá také prolínání faktorů užívaných k analýze, zda byla daná podmínka naplněna.¹²⁵

Nezbytnost je jednou z podmínek práva na sebeobranu, která se k tomuto právu vztahuje bez ohledu na to, zda se jedná o sebeobranu proti již probíhajícímu útoku nebo sebeobranu anticipatorní. Zaměříme-li se na zkoumání této podmínky v kontextu anticipatorní sebeobrany,

¹¹⁹ Což je plně v souladu s judikaturou MSD, kdy v případě *Oil Platforms* soud stanovil vysoké důkazní břemeno pro stát tvrdící jednání v sebeobraně.

¹²⁰ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 239; KAČERAUSKIS: *Can a Member of the United Nations...* s. 90; DINSTEIN, Yoram. *War, Aggression and Self-Defence*. 3. vydání. New York: Cambridge University Press, 2001, s. 184.

¹²¹ Anglicky: „no other means would deflect it“.

¹²² Nicaragua, odst. 194.

¹²³ Poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora ze dne 8. července 1996 ve věci *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, s. 23 odst. 41.: „The submission of the exercise of the right of self-defence to the conditions of necessity and proportionality is a rule of customary international law.“ (dále jako „*Nuclear Weapons*“)

¹²⁴ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 6. listopadu 2003 ve věci *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, ICJ Reports 2003, s. 198 odst. 76 (dále jako „*Oil Platforms*“).

¹²⁵ SOFAER, Abraham, D. On the Legality of Preemption. *Hoover Digest*, 2003, roč. 8, č. 2.; SOFAER, Abraham, D. On The Necessity of Preemption. *European Journal of International Law*, 2003, roč. 14, č. 2, s. 223.

jako nejvhodnější rámec se jeví kritéria stanovená Rexem J. Zedalisem v roce 2005, ačkoliv i ona trpí v důsledku nejasné hranice mezi bezprostředností, nezbytností a přiměřeností.¹²⁶

Prvním kritériem je povaha útoku. Je-li hrozící útok představován užitím jaderných zbraní, které mohou potenciálně způsobit smrt milionů lidí a ohromné škody na majetku, nezbytné prostředky k odvrácení takového útoku budou pravděpodobně jiné než ty, které by odůvodňovalo riziko vypuštění chemických zbraní s lokálním účinkem, které potenciálně ohrozí život „pouze“ desítek či stovek lidí.¹²⁷ U této podmínky by se však dalo polemizovat, zda nehodnotí spíše přiměřenost než nezbytnost použitých prostředků.

Druhým kritériem je podle Zedalise povaha obranného opatření učiněného v reakci na hrozící útok. Ne každá hrozba užití síly automaticky ospravedlňuje reciproční užití síly ohroženým státem. Má-li ohrožený stát k dispozici jiné efektivní prostředky obrany, jako například diplomatické či ekonomické způsoby dosažení odvrácení útoku, je povinen využít jich dříve, než se uchýlí k užití síly v sebeobraně.

Třetím kritériem je soubor prostředků, které má k dispozici individuálně určený ohrožený stát. Je logické, že vyspělé bohaté státy mají k dispozici širší škálu opatření, která mohou efektivně použít k odvrácení hrozícího útoku, než rozvojové země nebo země s menší ekonomickou a diplomatickou silou. Podmínku nezbytnosti je tedy nutno vykládat v kontextu možností daného státu.¹²⁸ Z této úvahy vyplývá, že zatímco za stejných okolností by některé prostředky k odvrácení útoku byly hodnoceny jako nesplňující podmínku nezbytnosti v případě jejich provedení významným mezinárodním hráčem (USA, Čína, Indie), to samé opatření provedené za stejných okolností státem menšího mezinárodního významu by tuto podmínku již splňovalo.

Čtvrtým kritériem nezbytnosti je časová dimenze bezprostřednosti. Čím větší je časový rozestup mezi obranným opatřením a hrozícím útokem, tím více prostředků k dosažení odvrácení útoku mají státy k dispozici.¹²⁹ Situace bude jiná v případě, že se stát aktivně snaží o získání materiálu k výrobě jaderných zbraní prostřednictvím výstavby jaderného reaktoru ve srovnání se situací, kdy ten samý stát disponuje funkčními jadernými hlavicemi a dle dostupných důkazů dochází k jejich přípravě k odpálení v řádu několika minut či hodin. Opět zde dochází k prolínání podmínek bezprostřednosti a nezbytnosti.

Pátým a posledním kritériem nezbytnosti je pak povaha útočnicka. Lze rozlišit dvě útočící entity – státní a nestátní aktéry. Po útocích na Světové obchodní centrum v roce 2001 v New Yorku došlo k jednoznačnému přijetí výkladu práva na sebeobranu v tom smyslu, že je možné

¹²⁶ ZEDALIS, Rex, J. *Circumstances Justifying Pre-emptive Self-Defense...*, s. 223 – 226.

¹²⁷ ZEDALIS, Rex, J. *Circumstances Justifying Pre-emptive Self-Defense...*, s. 223.

¹²⁸ Tamtéž, s. 224.

¹²⁹ Tamtéž, s. 225.

užít sílu i proti nestátním aktérům, zejména teroristickým organizacím.¹³⁰ Důkladné rozebrání problematiky sebeobrany proti nestátní aktérům významně přesahuje možnosti této práce, a proto jí již nebude věnována další pozornost. Naplnění podmínky nezbytnosti je snazší v případě nestátních aktérů, neboť ti nejsou ve srovnání s tzv. „rogue states“ náchylní k tradičním politickým a ekonomickým opatřením.¹³¹

Za jeden z prostředků, který musí státy využít před unilaterálním užitím síly v případě anticipatorní sebeobrany, je také pokusit se o odvrácení hrozby prostřednictvím Rady bezpečnosti. To platí i v případě, že je nepravděpodobné, že by bylo řešení nalezeno z důvodu práva veta stálých členů.¹³² To však neplatí v případě, že je hrozba natolik časově bezprostřední, že by řešení prostřednictvím Rady bezpečnosti nepřišlo včas ani v případě, že by bylo schváleno.¹³³

Stejně jako podmínky bezprostřednosti, ani podmínka nezbytnosti nemá přesně stanovená kritéria a vždy bude existovat šedá zóna, ve které se státy budou pohybovat na hranici porušení zákazu užití síly dle čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Za základní kritéria, která je nutná v souvislosti s nezbytností posuzovat v případě anticipatorní sebeobrany, lze považovat povahu útoku, povahu efektivních nástrojů k odvrácení útoku v dispozici ohroženého státu, časové hledisko bezprostřednosti a typ ohrožující entity.

Vyhodnotí-li ohrožený stát, že již vyčerpal všechny prostředky, které nezahrnují užití síly, a přesto nedosáhl odvrácení hrozícího útoku, a rozhodne-li se přistoupit k silovému řešení, pak se musí zabývat poslední podmínkou oprávněného výkonu sebeobrany, kterou je přiměřenost užití síly.

2.2.3 Přiměřenost zásahu

Přiměřenost, společně s nezbytností, patří k obecným podmínkám výkonu práva na sebeobranu vyplývajícím z obyčejového mezinárodního práva, jak bylo opakovaně potvrzeno také v rozhodovací praxi MSD.¹³⁴ Přiměřeností je v tomto případě omezeno množství síly, které je obránce oprávněn využít.¹³⁵ Naplnění této podmínky je třeba věnovat pozornost i v případě anticipatorní sebeobrany.

¹³⁰ BANKS, CRIDDLE: *Customary Constraints on the Use of Force*,... s. 83.

¹³¹ ZEDALIS, Rex, J. *Circumstances Justifying Pre-emptive Self-Defense*..., s. 227.

¹³² ROUILLARD, Louis-Phillipe. *The Caroline Case: Anticipatory Self-Defense*..., s. 104 – 120; GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence*..., s. 8.

¹³³ Viz analýza Šestidenní války níže.

¹³⁴ Nicaragua, s. 103 odst. 195; Nuclear Weapons; Oil Platforms.

¹³⁵ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence*..., s. 239; DINSTEIN.: *War, Aggression and Self-Defence*. s. 184.

První otázka, kterou je v souvislosti s přiměřeností obranné akce nutno zodpovědět, zní, vůči čemu má být zásah přiměřený.¹³⁶ Nabízejí se dvě možné odpovědi, a to síla užitá útočником nebo dosažení cíle sebeobran, kterým je v případě anticipatorní akce zabránění útoku.¹³⁷

Je všeobecně přijímáno, že přiměřenost je třeba posuzovat spíše s ohledem na cíl akce učiněné v sebeobraně.¹³⁸ Menší shoda však panuje o tom, jak konkrétně cíl takové akce vymezit, respektive co jí má být.

Na jedné straně stojí zastánci teorie, podle které je třeba vynaložit pouze nejmenší možnou sílu nutnou k zabránění útoku.¹³⁹ Problémem tohoto přístupu je, že v případě úspěšného provedení dojde pouze k návratu do stavu *ante bellum* a takový přístup je výhodný pro útočnika.¹⁴⁰

Na druhé straně se však lze setkat i s názorem, že při určování cíle akce prováděné v sebeobraně je třeba vzít v úvahu také rozsah předpokládaného útoku.¹⁴¹ Například podle Kretzmera by v případě hrozby „masivního rozsahu, rovnajícího se válce, invazi na území napadeného státu nebo rozsáhlého bombardování jeho území“ bylo možné přistoupit k akcím předcházejícím nikoli pouze bezprostředně hrozícímu útoku, ale cílem by mohlo být také odstranění hrozby v delším kontextu dohledné budoucnosti.¹⁴²

Další podmínkou přiměřenosti je bezpochyby vhodnost použité síly (např. volba cíle) k dosažení sledovaného cíle.¹⁴³

Problematickou otázkou však nadále zůstává, co přesně může být konkrétním legitimním cílem sebeobran. Odpověď se může pohybovat na škále od zničení konkrétní budovy (například továrny vyrábějící chemické zbraně) až po svržení vlády útočnika.¹⁴⁴ Shody na jednoznačné odpovědi zatím nebylo dosaženo.¹⁴⁵

V případě anticipatorní sebeobran se navíc přidává druhý problém, kterým je nejistota ohledně rozsahu akce, vůči které je užití síly v sebeobraně směřováno. Zatímco v případě probíhajícího útoku je odhad užití síly i následků relativně snadný, jde-li o anticipatorní sebeobranu, je třeba vycházet z předpokladů a dostupných důkazů, které však nikdy nebudou mít

¹³⁶ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 260.

¹³⁷ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Eighth report on State responsibility by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur - the internationally wrongful act of the State, source of international responsibility* [online]. UN DOC A/CN.4/318/Add.5-7, 19. červenec 1980. [cit. 4. prosince 2018] Dostupné z <http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_318_add5_7.pdf>.

¹³⁸ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Eighth report...*; Nuclear Weapons, disentaný názor soudce Higginse, odst. 5; GREENWOOD: *Self-Defence*. s. 109.; BANKS, CRIDDLE: *Customary Constraints on the Use of Force...* s. 74.

¹³⁹ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 262;

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ GARDAM, Judith. *Necessity, Proportionality and the Use of Force by States*. 1. vydání. New York: Cambridge University Press, 2004, s. 180.

¹⁴² KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 271 – 272.

¹⁴³ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 278; GARDAM: *Necessity, Proportionality and the Use of Force...*, s. 180.

¹⁴⁴ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 9.

¹⁴⁵ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 282;

takovou průkaznost jako probíhající útok. Výsledkem úspěšně provedené anticipatorní sebeobraný je navíc zabránění útoku, a proto ani provedení testu přiměřenosti *ex post* není o nic přínosnější než *ex ante*.¹⁴⁶

Primárním testem přiměřenosti je tedy přiměřenost užití síly k dosažení výsledku, kterým je v případě anticipatorní sebeobraný zabránění útoku.¹⁴⁷ Nejedná se však o jediný test, který bývá ve spojitosti s přiměřeností používán.

V souvislosti s testem přiměřenosti se můžeme setkat také s „costs-benefits“ testem označovaným také jako „úzký test přiměřenosti“. Ačkoliv zatím nebyl široce diskutován odbornou veřejností, zdá se, že v praxi států hraje i tento faktor roli při určování prostředků vhodných k dosažení sledovaného cíle.¹⁴⁸ Na to lze usuzovat při nejmenším ze dvou relativně aktuálních zdrojů. Prvním je výše zmíněný *Report on the Legal and Policy Frameworks USA* z roku 2016, který mezi hlediska nutná vyhodnotit před provedením anticipatorní akce řadí také „...pravděpodobnost, s jakou se naskytnou další příležitosti provést efektivní akci v sebeobraně, od kterých lze očekávat menší vedlejší zranění, ztráty a škody.“¹⁴⁹ Druhým příkladem mezinárodní praxe podporující aplikovatelnost úzkého testu přiměřenosti je reakce mezinárodního společenství na akci provedenou v roce 2006 Izraelem proti Libanonu.¹⁵⁰ Mnohé státy kritizovaly tuto akci jako nepřiměřenou s odkazem na rozsáhlé škody způsobené civilnímu obyvatelstvu a na infrastrukturu.¹⁵¹

Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že k hodnocení splnění podmínky přiměřenosti akce provedené v sebeobraně má smysl přistoupit pouze v případě, že byla splněna podmínka nezbytnosti. Následně je možné ptát se, zda

- (1) použitá síla byla způsobilá k dosažení cíle sebeobraný,
- (2) zda rozsah použité síly nepřekročil to, co bylo nezbytné k dosažení cíle, a
- (3) zda vedlejší škody způsobené užitím síly nejsou nepřiměřené k dosaženému výsledku.

Tři kladné odpovědi indikují, že se může jednat o ospravedlnitelný výkon práva na sebeobranu. Vždy však bude záležet na definici cíle sebeobraný, na které nepanuje v mezinárodním společenství shoda.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 271.

¹⁴⁷ KRETZMER: *The Inherent Right to Self-Defence...*, s. 272;

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 278.

¹⁴⁹ Originální znění: „...likelihood that there will be other opportunities to undertake effective action in self-defense that may be expected to cause less serious collateral injury, loss, or damage.“

¹⁵⁰ Druhá libanonská válka. Na počátku konfliktu bylo unesení izraelského tankisty a následná operace na jeho osvobození provedená Izraelem. Dne 12. července 2006 provedl Hizballáh bombardování města Šlomi na izraelském území, při kterém bylo zabito 5 civilistů. V rámci konfliktu, který trval do 14. srpna 2006, byla zasažena také libanonská vesnice Kana, přičemž zahynulo mimo jiné 16 dětí.

¹⁵¹ RONEN, Yael. Israel, Hezbollah and the Second Lebanon War. *Yearbook of International Humanitarian Law*, 2008, roč. 9, s. 390.

3 Analýza praxe států

Doposud jsme využívali k analýze přípustnosti anticipatorní sebeobraný a vymezení jejích podmínek především oficiální právní dokumenty národních států a mezinárodních organizací a komentáře vědeckých autorit v oblasti mezinárodního práva. Podařilo se nám prokázat, že anticipatorní sebeobrana se v poslední dvou desítkách let stala všeobecně přijímaným konceptem a diskuze se přesunula od její přípustnosti k bližšímu vymezení podmínek, za kterých je aplikovatelná. Protože ve vztahu k mezím anticipatorní sebeobraný neexistuje jednoznačný konsenzus mezi státy ani mezi odbornou veřejností, praxe států ve 20. a na počátku 21. století je pro lepší pochopení podmínek anticipatorní sebeobraný klíčová.¹⁵² V následující části práce se zaměříme na čtyři případy z moderní historie, kdy došlo k unilaterálnímu preemptivnímu užítí síly s odkazem na právo na sebeobranu. Tyto případy bývají nejčastěji citovány v odborné literatuře a jejich pestrost umožňuje nejlépe demonstrovat hranice anticipatorní sebeobraný a jejich vývoj v čase.

3.1 Od roku 1940 do současnosti

3.1.1 Zničení francouzské námořní flotily (1940)

Na jaře roku 1940 došlo k útoku německé armády na Nizozemsko, Belgie a Francii. V důsledku překvapivě efektivní nové vojenské strategie (Blitzkrieg) se Německu podařilo obsadit všechny tři země bez větších problémů a za rekordně krátký čas.

Francie byla následně rozdělena na okupovanou a neokupovanou část. Neokupovaná část dostala označení Vichistická Francie s nezávislou vládou. Vichistická Francie si udržela kontrolu na francouzským námořnictvem, které bylo v té době čtvrtým největším na světě.¹⁵³

V červnu 1940 byla mezi Vichistickou Francií a Německem uzavřeno příměří. Podmínky příměří stanovily, že se francouzské loďstvo, které bylo v té době z velké části rozptýleno po světových přístavech, vrátí do Francie, kde zůstane pod německým a italským dohledem.¹⁵⁴

Ačkoliv v té době neexistoval důkaz o úmyslu Německa zmocnit se francouzských lodí a ponorek, tato možnost se zdála britskému ministerskému předsedovi, Winstonu Churchillovi,

¹⁵² GRAY: *The Use of Force...*, s. 611.

¹⁵³ HORNE, Alistair. *To Lose a Battle: France 1940*. 1. vydání. Londýn: Penguin Books, 1979, s. 245 a násl.

¹⁵⁴ ARMISTICE AGREEMENT BETWEEN THE GERMAN HIGH COMMAND OF THE ARMED FORCES AND FRENCH PLENIPOTENTIARIES, COMPIAGNE, JUNE 22, 1940, čl. 8. Dostupné na <<http://avalon.law.yale.edu/wwii/frgearm.asp>>.

velmi pravděpodobná. Došlo-li by k realizaci této hrozby, Británie by ztratila námořní převahu a pravděpodobnost válečného vítězství by se výrazně snížila.¹⁵⁵

Churchill se pokusil předejít naplnění tohoto scénáře a vyjednat dohodu s admirálem Jeanem Darlanem, který byl v té době v čele francouzského námořnictva, jejímž předmětem byl závazek vyslat nejsilnější francouzské lodě do francouzských kolonií v zámoří mimo dosah německých sil.¹⁵⁶ K uzavření dohody však nedošlo.

Na počátku července byla většina francouzského námořnictva stále mimo Francii, často v britských a francouzských přístavech v zámoří. Dostalo-li by se pod dohled Německa a Itálie ve Středozemním moři, šance na efektivní akci proti francouzským plavidlům ze strany Velké Británie by byla minimální. Za těchto okolností rozhodl Churchill o provedení „Operation Catapult“ ve dnech 3. a 4. července 1940. Cílem operace byla neutralizace, a v případě nezbytnosti, zničení francouzských plavidel.¹⁵⁷

První část operace proběhla hladce a francouzští velitelé v Alexandrii a Francouzské západní Indii přijali britské ultimátum. To však nelze říct o části francouzského námořnictva nacházející se tou dobou v přístavu Mers-el-Kebir ve Francouzské severní Africe.

Britové Francouzům stanovili ultimátum a dali jim na výběr ze tří možností: přidat se k britskému loďstvu v boji proti zemím Osy, přeplout pod dohledem britských lodí do jiného bezpečného přístavu a demobilizovat nebo lodě potopit. Francouzi se místo toho rozhodli pokusit se o únik, který vedl ke konfliktu s britskými loděmi a smrti 1 300 francouzských vojáků.¹⁵⁸

Situaci lze tedy popsat tak, že Británie užila sílu proti zemi, se kterou nebyla formálně ve válce, aniž by k tomu byla vyprovokována jejím útokem, a to preemptivně.

Klíčovou informací je, že tato akce nebyla odsouzena žádnou ze zemí neúčastnících se konfliktu jako zbytečná nebo ilegální.¹⁵⁹

Aby mohla být tato akce považována za legální dle obyčejového mezinárodního práva, musela by splňovat podmínky stanovené v případě Caroline definované výše – bezprostřednost hrozby a nezbytnost a přiměřenost zásahu.

Zdá se, že v kontextu roku 1940 byla bezprostřednost hrozby vykládána poměrně široce. Hrozbou v tomto případě nebylo samotné užití síly, ale změna rovnováhy na vahách druhé světové války, která by až v dlouhodobém horizontu mohla vést k porážení Velké Británie.

¹⁵⁵ CHURCHILL, Winston. *The Second World War*. 1. vydání. Londýn: Penguin Books, 1989, s. 315.

¹⁵⁶ CHURCHILL, Winston. *The Second World War*. 1. vydání. Londýn: Penguin Books, 1989, s. 313-314.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 415 - 416.

¹⁵⁸ DUPUY, Ernest, DUPUY, Trevor. *Encyclopedia of Military History*. 2. vydání. Londýn: Jane's Information Group, 1986, s. 1064.

¹⁵⁹ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 15.

Časově bylo nezbytné jednat bezodkladně pouze z toho důvodu, že pozdější zásah v době, kdy by francouzské lodě byly pod německou kontrolou ve vodách Středozemního moře, by měl malou šanci na úspěch a přinášel riziko ohromných ztrát.¹⁶⁰ Reakce mezinárodního společenství na Operaci Catapult nasvědčuje závěru, že již v dobách před Chartou OSN, kdy bylo právo na sebeobranu upraveno pouze obyčejovým mezinárodním právem, pod pojem bezprostřednosti spadaly i jiné faktory než pouze časové hledisko.

Splnění podmínky nezbytnosti vyžaduje vyčerpání jiných dostupných prostředků k dosažení sledovaného cíle odlišných od užití síly. Nemůže být pochyb o tom, že Velká Británie považovala vojenské řešení za ultima ratio a pokusila se užití síly vyhnout. Nejdříve pokusem o dohodu s Admirálem Darlanem a následně stanovením ultimáta. Podmínku nezbytnosti je tedy možno považovat za splněnou.¹⁶¹

Třetí podmínkou je přiměřenost zásahu sledovanému cíli. Cílem bylo zabránit Německu v získání kontroly nad francouzskými plavidly, která by následně mohla být použita proti Britskému impériu. Abychom mohli určit, zda byla podmínka splněna, musíme odpověď na tři dílčí otázky stanovené v podkapitole 2.2.3.

V tomto případě můžeme odpovědět na všechny otázky kladně. Neutralizace či zničení francouzských plavidel byl zásah, kterým bylo možno dosáhnout sledovaného cíle, zásah byl proveden v minimálním možném rozsahu nezbytném pro dosažení cíle a vedlejší škody byly minimalizovány.

Příklad zničení francouzské flotily v roce 1940 prokazuje, že právo na anticipatorní obranu bylo v roce 1940 součástí mezinárodního práva. Lze konstatovat, že podmínka nezbytnosti a přiměřenosti byla řádně splněna. Ve vztahu k podmínce bezprostřednosti je třeba uvést, že v rámci Operace Catapult byla vykládána velmi široce a novější praxe států (viz zničení jaderného reaktoru v Osiraku níže) nasvědčuje striktnějšímu výkladu této podmínky v současném mezinárodním právu.¹⁶²

3.1.2 Šestidenní válka (1967)

Na konci jara roku 1967 došlo na Středním východě k vyhrocení vztahů mezi Izraelem na jedné straně a Egyptem, Sýrií a Jordánskem na straně druhé. Následný konflikt vstoupil do dějin jako Šestidenní válka a představuje pravděpodobně nejjasnější příklad užití síly v anticipatorní sebeobraně.¹⁶³

¹⁶⁰ CHURCHILL: *The Second World War*. s. 415 - 416.

¹⁶¹ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 16.

¹⁶² Současně se nabízí srovnání s odmítnutím doktríny preventivního zásahu, kterou se pokusily prosadit spojené státy v roce 2002. Akce britských námořních sil vykazuje spíše znaky preventivní než preemptivní sebeobran.

¹⁶³ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 16.

Izrael byl již od svého vzniku v roce 1948 vnímán (z historických důvodů, které zde není prostor rozebírat) sousedními státy nepřátelsky a za jeho krátkou historii došlo k několika válečným konfliktům.¹⁶⁴

Indicie, že se schyluje k dalšímu konfliktu, přicházely během celého jara 1967. Došlo k uzavření Tiranského průlivu, čímž bylo zabráněno přístupu lodí do izraelského přístavu Ejlat. Následovalo vykázaní jednotek OSN (UNEFII) z egyptského území (jednotky byly situovány na hranicích mezi Egyptem a Izraelem) a k jejich nahrazení egyptskými jednotkami.¹⁶⁵ Egyptský prezident Násir vyjádřil odhodlání ukončit přítomnost Izraelského státu na Středním východě.¹⁶⁶

Na konci května byla uzavřena vojenská spojenecká smlouva mezi Egyptem, Jordánskem a Sýrií.¹⁶⁷ Izrael se tak ocitl v situaci, kdy byl obklopen nepřátelskými silami, které jej množstvím vojenských sil významně převyšovaly.¹⁶⁸ Rada bezpečnosti byla v té době, jako po většinu druhé poloviny dvacátého století, zablokována v souvislosti se Studenou válkou.¹⁶⁹ Okolnosti nasvědčovaly útoku hrozícímu v blízké budoucnosti, který by ohrozil samotnou existenci státu Izrael. Jedinou výhodou Izraelců bylo moderní letectvo.¹⁷⁰ Riziko dále zvyšovala blízkost významných izraelských měst k hranicím nepřátelských států, z čehož vyplývala hrozba významných civilních ztrát v případě invaze.¹⁷¹

Za těchto okolností se Izrael odhodlal k preemptivnímu unilaterálnímu užití síly. Ráno 5. června 1967, izraelské letectvo podniklo bombardování egyptských vojenských cílů, čímž byla během několika hodin zničena podstatná část egyptského letectva, aniž by letadla opustila letiště. Ve stejný moment převzala izraelská armáda iniciativu také na jordánské a syrské frontě.¹⁷² Konflikt byl ukončen 10. června 1967 po naléhání Rady bezpečnosti.¹⁷³

V případě Šestidenní války máme k dispozici širokou škálu podkladů dokazujících hodnocení izraelské akce členy mezinárodního společenství. Obecně lze konstatovat, že akce byla většinou států přijata jako legální užití síly v sebeobraně.¹⁷⁴ Pokusy o prosazení rezoluce odsuzující užití síly Izraelem byly velkou většinou hlasů odmítnuty jak v Radě bezpečnosti (4 pro, 11 proti), tak Valným shromážděním OSN (22 pro, 71 proti, 20 se zdrželo).¹⁷⁵ Mnozí delegáti

¹⁶⁴ První arabsko-izraelská válka (1948 – 1949), Sinajská válka (1956), Šestidenní válka (1967), Opotřebovávací válka (1967 – 1970), První libanonská válka (1982) a Druhá libanonská válka (2006).

¹⁶⁵ DUPUY E., DUPUY T.: *Encyclopedia of Military History*, s. 1230.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 16.

¹⁶⁸ DUPUY E., DUPUY T.: *Encyclopedia of Military History*, s. 1230.

¹⁶⁹ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 16.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 17.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 235 (1967) ze dne 9. června 1967.

¹⁷⁴ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 17.

¹⁷⁵ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Yearbook 1967*, s. 209.

také v rámci diskuze odkazovali na kritéria anticipatorní sebeobraný stanovená v případě Caroline.¹⁷⁶

Poslední oficiální stanovisko k tomu konfliktu schválila Rada bezpečnosti 22. listopadu 1967 ve své rezoluci č. 242. Rezoluce neobsahuje žádnou zmínku o odsouzení izraelské akce či její prohlášení za protiprávní, a to ani ke vztahu k územím, které Izrael v důsledku konfliktu okupoval ještě v době schválení rezoluce.¹⁷⁷

O tom, že se v případě Šestidenní války potýkáme s konceptem anticipatorní sebeobraný, nemůže být pochyb. Izrael použil sílu v sebeobraně k očekávanému útoku, který by mu pravděpodobně v brzké době hrozil ze strany sousedních států. Ve chvíli užití síly však nebyl napaden neboli zatím nedošlo k užití síly. Pohybujeme se tedy ve sféře obyčejového práva a podmínek aplikovatelnosti anticipatorní sebeobraný.

Podmínka bezprostřednosti útoku se zdá býti naplněna bezesbytku.¹⁷⁸ V případě, že zůstaneme u konzervativního výkladu této podmínky, který zahrnuje pouze časové hledisko, na základě širokého přijetí legality akce mezinárodním společenstvím lze dovést, že časová bezprostřednost nemusí být nutně omezena na řád minut či hodin, ale může se jednat také o dny. Z reálií případu není zřejmé, kdy přesně by došlo k útoku, ale o přípravách k jeho provedení v blízké budoucnosti nebylo pochyb. Také další hlediska spadající pod širší výklad podmínky bezprostřednosti podporují závěr, že hrozba byla bezprostřední. Vojenská převaha útočníků, vysoké riziko ztrát na životech a majetku civilistů i ohrožení samotné existence státu Izrael. A konečně také to, že efektivní sebeobrana by při vyčkávání na první užití síly ze strany Egypta, Sýrie či Jordánka s velkou pravděpodobností vedla k neúspěchu takové sebeobraný z důvodu vojenské nerovnováhy.¹⁷⁹

Při hodnocení nezbytnosti zásahu je třeba zhodnotit, jaké jiné možnosti měl Izrael k dispozici krom užití síly. Izrael se v té době nacházel ve válečném stavu s okolními zeměmi. Diplomatické vztahy v podstatě neexistovaly. Vzhledem ke své velikosti a ekonomickému významu neměl Izrael k dispozici ani ekonomické nástroje k odvrácení hrozby. A hrozba byla časově velmi blízko, takže hledání řešení prostřednictvím Rady bezpečnosti by nebylo pravděpodobně schůdné s ohledem na nedostatek času, přičemž i kdyby časové hledisko nehrálo roli, řešení krizové situace Radou bezpečnosti by vzhledem k okolnostem (Studená válka) bylo nepravděpodobné.

¹⁷⁶ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 17.

¹⁷⁷ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 242 (1967) ze dne 22. listopadu 1967.

¹⁷⁸ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19.

¹⁷⁹ DUPUY E., DUPUY T.: *Encyclopedia of Military History*, s. 1230.

Ačkoliv tedy Izrael neusiloval o souhlas s užitím síly udělený Radou bezpečnosti, což je v případě podmínky nezbytnosti jedním z předpokladů jejího naplnění, tento postup byl s ohledem na okolnosti přijat mezinárodním společenstvím, o čemž vypovídá pozitivní přijetí izraelské anticipatorní akce.¹⁸⁰

Gill uvádí, že izraelská akce byla přiměřená velikosti hrozby, které Izrael čelil (ohrožení samotné existence státu).¹⁸¹ S tímto závěrem však podle zjištění této práce nelze souhlasit. Následky hrozby je možné zohlednit při analýze podmínky bezprostřednosti jako jeden z faktorů, v rámci přiměřenosti je však třeba hodnotit přiměřenost užitých prostředků k dosažení cíle sebeobran, kterým je odvrácení hrozby. Neplatí, že čím větší je hrozba, tím více síly je možno použít. Platí, že je třeba použít tolik síly, kolik je nezbytné k odvrácení této hrozby (viz podkapitola 2.2.3).

Ke zjištění naplnění požadavků přiměřenosti je třeba opět odpovědět na tři dílčí otázky. Byla síla užitá Izraelem způsobilá odvrátit hrozby? Ano, zásah proti vojenským cílům měnící rozložení sil byl způsobilý. Byla užitá síla užitá v nezbytném, nikoli však větším rozsahu? Ano, útok na vybrané vojenské cíle a následná dočasná okupace části území byla přijata mezinárodním společenstvím jako přiměřený prostředek obrany. Byly vedlejší škody přiměřené dosaženému výsledku? Ano. Zásah byl proveden proti specifickým vojenským cílům při minimálních ztrátách na civilním obyvatelstvu a majetku.

O Šestidenní válce lze říct, že se jedná o učebnicový příklad anticipatorní (preemptivní) sebeobran.¹⁸² Tato akce byla mezinárodním společenstvím uznána jako legální, což mimo jiné implicitně vyplývá z odmítnutí rezolucí odsuzujících izraelskou akci. Zdá se také, že Izrael naplnil všechny definované podmínky anticipatorní sebeobran, a to přesto, že se nepokusil dosáhnout řešení prostřednictvím Rady bezpečnosti, což lze přičítat zejména politickým okolnostem doby a časovému tlaku pramenícímu z časové blízkosti hrozby.

3.1.3 Zničení jaderného reaktoru v Osiraku (1981)

Výrazně kontroverznější vojenskou akcí provedenou Izraelem než preemptivní akce na počátku Šestidenní války bylo zničení rozestavěného jaderného reaktoru v iráckém Osiraku v roce 1981.

Na základě smlouvy mezi Francií a Irákem měl být v Iráku vybudován jaderný reaktor určený k produkci elektřiny. Izrael se obával, že vyhořelé jaderné palivo bude zneužito k výrobě jaderných zbraní. Tuto obavu opakovaně zmiňoval na diplomatických jednáních a snažil se

¹⁸⁰ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19; FRANCK, Thomas. *Recourse to Force. State Action Against Threats and Armed Attacks*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 104 – 105.

¹⁸¹ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19.

¹⁸² FRANCK, Thomas. *Recourse to Force...*, s. 104 – 105; GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19.

dosáhnout ukončení stavby reaktoru.¹⁸³ Vzhledem k relativně dobré mezinárodní pozici Iráku v té době však tohoto cíle mírovými prostředky nedosáhl.¹⁸⁴

Obava Izraele z případného získání jaderných zbraní iráckým režimem byla natolik silná, že se 7. června 1981 rozhodl provést akci pod krycím názvem Opera. Během krátkého a efektivního leteckého útoku byl rozestavěný reaktor zničen při minimalizaci kolaterálních škod.¹⁸⁵

Je třeba zmínit, že v době provedení operace Opera neexistoval důkaz ani o úmyslu využít jaderného paliva k získání jaderných zbraní, ani o ještě vzdálenějším plánu užít těchto zbraní proti Izraeli či jiným zemím.¹⁸⁶

Argumentace, kterou se Izrael snažil akci ospravedlnit, byla založena na anticipatorní obraně. Dle tvrzení Izraele by provedení útoku bylo extrémně obtížné, ne-li nemožné, pokud by byl reaktor uveden do provozu. Proto byla jeho možnost jednat omezena a bylo nutné jednat okamžitě.¹⁸⁷

Tato argumentace byla mezinárodním společenstvím jednohlasně odmítnuta. Rada bezpečnosti schválila Rezoluci č. 487, která byla přijata všemi patnácti členy. Akce byla označena za „zřejmé porušení Charty Organizace spojených národů a norem mezinárodního práva“.¹⁸⁸

Aplikujeme-li podmínky anticipatorní sebeobraný, dojdeme k závěru, že nedošlo k naplnění podmínky bezprostřednosti a nezbytnosti, ačkoliv podmínka přiměřenosti by případně splněna byla.

Podmínka bezprostřednosti nebyla splněna, neboť (1) hrozba byla časově extrémně vzdálená (vzhledem ke stavu jaderného programu v Iráku nejméně několik let), (2) neexistovaly důkazy o úmyslu Iráku získat jaderné zbraně, (3) neexistovaly důkazy ani o úmyslu tyto zbraně užít proti konkrétní zemi. Lze souhlasit s názorem T. G. Gilla, podle kterého podmínky anticipatorní sebeobraný nemohou být rozšířeny natolik, aby ospravedlnily „preventivní akci proti pouhé možnosti, že by stát mohl získat jaderné zbraně a ty by mohl použít ve zcela neurčitým okamžiku v budoucnosti“.¹⁸⁹

Také podmínku nezbytnosti lze stěží považovat za naplněnou. V souladu s pravidlem „čím delší doba mezi hrozícím útokem a preventivní akcí, tím více nesilových řešení v dispozici obránce (viz výše)“ lze říci, že Izrael nevyčerpal všechny možnosti, které měl k dispozici. Irák byl signatářským státem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a jako takový byl podřízen nezávislé

¹⁸³ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19.

¹⁸⁴ HIRO, Dilip. *The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict*. 1. vydání, 1990, s. 71 a násl.

¹⁸⁵ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 19.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 20.

¹⁸⁷ FRANCK, Thomas. *Recourse to Force...*, s. 105;

¹⁸⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 487 (1981) ze dne 19. června 1981. Odst. 1.

¹⁸⁹ GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence...*, s. 21.

kontrole svých jaderných zařízení.¹⁹⁰ V době útoku plnil všechny své povinnosti z tohoto závazku vyplývající.¹⁹¹ Nedošlo také k pokusu o řešení prostřednictvím Rady bezpečnosti (i když vzhledem k existujícímu spojení mezi SSSR a Irákem by nalezení řešení bylo nepravděpodobné).¹⁹²

Jediné kritérium anticipatorní sebeobran, které izraelská akce splňovala, byla otázka přiměřenosti. Akce byla provedena s chirurgickou přesností při minimalizaci rozsahu hlavních i vedlejších škod, přičemž byla nepochybně způsobilá dosáhnout sledovaného cíle.

Izraelské zničení jaderného reaktoru v Osiraku nebylo ospravedlnitelné a jednalo se o nelegální užití síly představující porušení mezinárodního práva. Tento závěr podporuje reakce mezinárodního společenství. Za zmínku stojí, že pro rezoluci odsuzující izraelskou akci hlasovaly také Spojené státy americké, které vždy zastávaly velmi široký výklad podmínky bezprostřednosti.

3.1.4 Operace Irácká svoboda (2003)

Invaze Spojených států amerických a Spojeného království do Iráku v roce 2003 zůstává jedním z nejkontroverznějších případů užití síly v moderních dějinách.¹⁹³

Z právního hlediska byla invaze, které nepředcházelo schválení Radou bezpečnosti OSN, odůvodněna třemi nezávislými důvody. Prvním bylo „obživnutí“ rezolucí Rady bezpečnosti z počátku 90. let 20. století,¹⁹⁴ druhým porušení příměří a třetím anticipatorní akce v sebeobraně s odkazem na spojení mezi Saddámem Husajnem a teroristickou organizací al-Kájda.¹⁹⁵ Ani jeden z těchto důvodů není univerzálně přijímán, pro účely této práce však bude analyzován pouze třetí důvod.

Spojené státy americké využily pro ospravedlnění vojenského zásahu odkazu na tvrzenou spolupráci mezi iráckou vládou a teroristickou organizací al-Kájda. Spolupráce měla spočívat v podpoře snahy al-Kájdy získat přístup ke zbraním hromadného ničení, které měly být následně použity proti Spojeným státům nebo jejich spojencům.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Přehled smluvních států dostupný na <<http://disarmament.un.org/treaties/t/npt>>.

¹⁹¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 487 (1981) ze dne 19. června 1981.

¹⁹² GILL: *The Temporal Dimension of Self-Defence*..., s. 21.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Rezoluce RB OSN 678, 687 a 1441 umožnily užití síly proti Iráku na počátku 90. let 20. století. Spojené státy americké a Velká Británie argumentovaly v roce 2003 tím, že Irák porušil podmínky stanovené v těchto rezolucích, čímž zavedl důvod pro jejich opětovné vymožení použitím vojenské síly.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 22 – 23.

¹⁹⁶ POTCOVARU, Alex. *The International Law of Anticipatory Self-Defence and U.S. Options in North Korea* [online]. Lawfare, 8. října 2017 [cit. 9. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.lawfareblog.com/international-law-anticipatory-self-defense-and-us-options-north-korea>>.

Do dnešního dne nebyla tato domněnka potvrzena. Nebylo prokázáno žádné spojení mezi Saddámem Husajnem a al-Kájdou.¹⁹⁷ Naopak bylo zjištěno, že ani samotný Irák nedisponoval zbraněmi hromadného ničení.¹⁹⁸

Z pohledu podmínek anticipatorní sebeobranu nelze než uzavřít, že nedošlo k naplnění ani jedné z nich. Bezprostřednost hrozby nepotvrdily žádné důkazy, a to ani z hlediska časového, ani jiného. Jednalo se pouze o domněnky, které nemohly ospravedlnit anticipatorní zásah proti údajné hrozbě, o jejímž rozsahu, času, místě ani existenci neexistovaly v době invaze důkazy. Ani podmínka nezbytnosti nebyla naplněna, neboť neexistovala reálná hrozba, proti které by bylo třeba zasáhnout. A konečně, rozsáhlou invazi a svržení vlády lze stěží považovat za nejmenší možnou míru užití síly nutné k dosažení sledovaného cíle, kterým v tomto případě bylo zabránění přístupu teroristické organizace ke zbraním hromadného ničení.

3.1.5 Závěry vyplývající z analýzy praxe států

Anticipatorní sebeobrana byla před přijetím i po přijetí Charty OSN považována za součást mezinárodního práva většinou mezinárodního společenství a odkazy na kritéria stanovená v případě Caroline se objevovaly téměř při každém užití síly v anticipatorní sebeobraně, ať už s odkazem na jejich naplnění či naopak nenaplnění. Nejlepším příkladem uplatnění práva na anticipatorní sebeobranu bylo užití síly Izraelem během Šestidenní války. Z toho lze dovodit, že výše stanovené podmínky anticipatorní sebeobranu byly a jsou směrodatné při hodnocení legality preemptivní či preventivní akce i po přijetí Charty OSN.

Zdá se také, že praxe států podporuje širší pojetí podmínky bezprostřednosti, které krom časového hlediska zahrnuje také jiné faktory, jako například rozsah případných následků a sílu důkazů o existenci hrozby.

Není zřejmé, jaký závěr by měl být vyvozen z rozdílné reakce mezinárodního společenství na zničení francouzské námořní flotily v roce 1940 a na zničení jaderného reaktoru v Osiraku v roce 1981. I když se obě akce podobají (dlouhá doba mezi hrozbou a její případnou realizací, nutnost jednat z důvodů následné nemožnosti, neexistence důkazů o skutečném úmyslu tvrzeného útočníka užití síly proti bránícímu se státu), první byla všeobecně přijata, zatímco druhá odmítnuta. Zdá se, že rozdílnou reakci mohou vysvětlovat dva důvody.

V případě užití anticipatorní sebeobranu v roce 1940 byl předpoklad Britského impéria o možnosti užití francouzských lodí proti Britům odůvodněn dobovými okolnostmi. Spojené království a Německo byly ve válečném stavu a Německo *de facto* ovládalo celou Francii. Závěr o

¹⁹⁷ SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. Report of National Commission On Terrorist Attacks Upon The United States [online]. 22. července 2004 [cit. 10. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.9-11commission.gov/report>>.

¹⁹⁸ Tamtéž.

převzetí francouzského loďstva Němci po příplutí do francouzských přístavů se zdá přinejmenším pravděpodobný. Naopak v případě tvrzeného zneužití jaderného reaktoru k vývoji a výrobě jaderných zbraní existuje mnohem menší jistota, že takový plán skutečně existoval a současně jeho realizace by trvala déle než v případě převzetí francouzských lodí. Je tedy možné, že právě větší pravděpodobnost realizace hrozby v prvním případě vedla k většímu přijetí anticipatorní akce mezinárodním společenstvím.

Druhým vysvětlením by mohl být posun v mezinárodní praxi. Oba výše uvedené incidenty dělí čtyřicet let, přijetí Charty OSN a vznik nového mezinárodního pořádku. Rozdílnou reakci států lze tedy vnímat také jako doklad o změně rozsahu podmínek anticipatorní sebeobranu směrem k jejich striktnějšímu výkladu, a to přinejmenším hovoříme-li o podmínce bezprostřednosti hrozby.

Závěry dosažené aplikováním výše stanovených podmínek anticipatorní sebeobranu ve výše definovaném rozsahu také ve všech případech vedly k závěru odpovídajícímu skutečné reakci mezinárodního společenství (přijetí či odmítnutí akce jako legální). Z toho vyplývá, že stát, který by před provedením anticipatorní akce provedl analýzu situace dle stanovených podmínek a došel k závěru, že akce je ospravedlnitelná v mezích mezinárodního práva, by s velkou pravděpodobností mohl očekávat, že by tato akce byla přijata také mezinárodním společenstvím. Tento závěr samozřejmě platí i obráceně.

4 Aplikovatelnost anticipatorní sebeobranu v případě USA v Severní Koreu

V předchozí části práce bylo předmětem zkoumání právo na anticipatorní sebeobranu a podmínky jeho aplikace v teoretické rovině a ve srovnání s mezinárodní praxí od roku 1940 dodnes. Předmětem poslední kapitoly je aplikace zjištěných podmínek na aktuální vztah mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou. Účelem této části práce je zjistit, zda by případná anticipatorní akce provedená Spojenými státy bez souhlasu Rady bezpečnosti OSN byla za současných okolností ospravedlnitelným výkonem práva na anticipatorní sebeobranu či nikoli.¹⁹⁹

Je všeobecně známou informací, že USA disponují nejsilnější armádou na světě a v jejich arzenálu je několik tisíc funkčních jaderných zbraní, proto vojenská kapacita USA a jejich jaderných programů nebude dále analyzována a prostor bude věnován zejména severokorejskému jadernému programu a vývoji vztahů mezi Severní Koreou a ostatními státy v posledních několika letech.

4.1 Skutkový stav

Vztah mezi Severní Koreou a Spojenými státy americkými prošel za poslední rok (tedy za stejnou dobu, která uplynula od zvolení tématu této diplomové práce do jejího dokončení) neuvěřitelnou proměnou, kterou lze dobře demonstrovat na dvou vyjádřeních amerického prezidenta Donalda Trumpa.

Zatímco v září 2017 během svého proslovu v rámci Valného shromáždění OSN v New Yorku hrozil Trump „totálním zničením Severní Korey“²⁰⁰, v září 2018 již hovořil o tom, že se do sebe se severokorejským vůdcem „zamilovali“ na základě „krásných dopisů“, které si vyměnili.²⁰¹

¹⁹⁹ Vzhledem k dynamicky se vyvíjícímu vztahu mezi oběma aktéry bude analýza provedena na základě stavu, který existoval k 30. listopadu 2018.

²⁰⁰ SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Proslov prezidenta USA na 72. Valném shromáždění OSN v New Yorku* [online]. White House, 19. září 2017 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly>>.

²⁰¹ GUARDIAN. *'He wrote me beautiful letters and we fell in love': Donald Trump on Kim Jong-un* [online]. The Guardian, 30. září 2018 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.theguardian.com/us-news/video/2018/sep/30/he-wrote-me-beautiful-letters-and-we-fell-in-love-donald-trump-on-kim-jong-un-video>>.

4.1.1 Severokorejský jaderný program

At' už je vztah obou hlav států jakýkoliv, Severní Korea se během posledních několika let stala jednou z mála zemí, které disponují jadernými zbraněmi. A to navzdory řadě odsuzujících rezolucí Rady bezpečnosti, které tento vývoj označily za „zřejmou hrozbu mezinárodnímu míru a stabilitě“.²⁰²

Severní Korea provedla ve své historii šest testů jaderných zbraní. První test proběhl 9. října 2006 a zatím poslední 3. září 2017.²⁰³ Podle dostupných informací má Severní Korea k dispozici dostatek materiálu k sestavení 30 až 60 jaderných hlavic a v současnosti jich má k dispozici 10 až 20.²⁰⁴ Jaderné hlavičky jsou však sami o sobě v podstatě zbytečné, neexistuje-li způsob, jak je použít proti nepříteli. A v této oblasti, jak bude dále prokázáno, Severní Korea prozatím dosahuje omezených výsledků.

Jaderné zbraně lze použít dvěma způsoby. Prvním je letecké bombardování (použito v Nagasaki a Hirošimě), druhým je umístění hlavic na balistické střely krátkého doletu (do 1 000 km), středního doletu (2 500 až 5 500 km) nebo mezikontinentální balistické střely (nad 5 500 km).²⁰⁵ Severní Korea se podle dostupných informací zabývá pouze vývojem balistických střel a letecké bombardování zůstává mimo její zájem.²⁰⁶

Z doposud provedených testů a jejich pozorování lze usuzovat, že Severní Korea disponuje funkčními balistickými střelami středního doletu (označení Nodong), které jsou schopny nést jadernou hlavici. V jejich doletu se mimo jiné nachází také Jižní Korea a Japonsko, významní spojenci USA, z nichž první jmenovaný stát je dodnes formálně ve válečném stavu se svým severním sousedem.²⁰⁷

Pokud jde o mezikontinentální balistické střely (ICBM), podle dostupných informací vyvíjí Severní Korea tři typy těchto střel. Z nich pouze jeden je v této chvíli schopen částečného použití. Aby bylo možné užít ICBM jako nosiče jaderných hlavic, je třeba vypořádat se se čtyřmi problémy:²⁰⁸

- (1) dosáhnout požadovaného doletu;

²⁰² Od roku 2006 přijala Rada bezpečnosti v souvislosti se severokorejským jaderným programem 21 rezolucí.

²⁰³ ARMS CONTROL ASSOCIATION. *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy* [online]. Arms Control Association, 16. listopadu 2018 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>>.

²⁰⁴ KRISTENSEN, Hans, NORRIS, Robert. North Korean nuclear capabilities. *Bulletin of the Atomic Scientists*, roč. 74, č. 1, s. 48.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 42.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 46.

²⁰⁷ Korejská válka byla v roce 1953 ukončena pouze příměřím, mírová smlouva nebyla nikdy uzavřena.

²⁰⁸ SELVA, Paul. Remarks by General Paul Selva at the Mitchell Institute for Aerospace Studies Strategic Deterrence Breakfast Series [online]. *The Mitchell Institute for Aerospace Studies*. 3. října 2017 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <http://docs.wixstatic.com/ugd/a2dd91_42600cd1e305487cbdfae0a02827bc7.pdf>.

- (2) dosáhnout stability a navádění střely nezbytné k tomu, aby se střela za letu nerozpadla a zasáhla cíl;
- (3) úspěšně provést opětovný vstup do zemské atmosféry; a
- (4) vyvinout jadernou hlavici, která celý tento proces vydrží.

Podle vyjádření generála Paula Selva z roku 2017 Severní Korea prokazatelně splnila pouze první bod ze čtyř.²⁰⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že Severní Korea disponuje 10 až 20 funkčními jadernými hlavicemi, které je možné umístit na balistické střely středního doletu (do 5 500 km). Severní Korea však v této chvíli nemá funkční interkontinentální balistické střely schopné nést jaderné hlavice. Podle expertů by k jejich získání potřebovala přinejmenším jeden až dva roky výzkumu.²¹⁰

4.1.2 Mezinárodně-politický vývoj v posledních třech letech

Od roku 2006 provedla Severní Korea celkem šest testů jaderných zbraní, přičemž docházelo k postupnému zvyšování síly výbuchu od 0.5kt až na odhadovaných 250kt.²¹¹ Testy byly zpravidla odsouzeny mezinárodním společenstvím a v roce 2016 vedly Radu bezpečnosti k jednohlasnému přijetí rezoluce č. 2270 požadující okamžité zastavení jaderných testů a ukončení všech činností souvisejících s výzkumem balistických střel.²¹²

Rezoluce č. 2270 však Severní Koreu od dalšího testování jaderných zbraní a jejich nosičů neodradila. Na počátku září 2016 byl proveden pátý test jaderných zbraní²¹³ a situace začala skutečně eskalovat 28. července 2017, kdy byla provedena zkouška ICBM s doletem 10 400 km (bez jaderné nálože, jednalo se pouze o test balistické střely). Funkční ICBM s tímto doletem by byla schopna zasáhnout města jako Los Angeles, Denver a Chicago.²¹⁴

Následovalo několik výhrůžek adresovaných severokorejskému vedení prezidentem Trumpem,²¹⁵ na které se mu 3. září 2017 dostalo odpovědi ve formě šestého jaderného testu, který dosáhl prozatím největší síly, která je odhadována na 140 až 250 kt.²¹⁶

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ KRISTENSEN, NORRIS. *North Korean nuclear capabilities*. s. 41.

²¹¹ Tamtéž, s. 45.

²¹² Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2270 (2016) ze dne 2. března 2016.

²¹³ KRISTENSEN, NORRIS. *North Korean nuclear capabilities*. s. 45.

²¹⁴ FIFIELD, Anna. *North Korea fires another missile, its latest step toward putting the U.S. within reach* [online]. Washington Post, 28. července 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/north-korea-fires-another-missile-its-latest-step-toward-putting-the-us-within-reach/2017/07/28/7fc4437a-71fd-11e7-8c17-533c52b2f014_story.html?utm_term=.2c5619e914ba>.

²¹⁵ TRUMP, Donald. „Military solutions are now fully in place, locked and loaded, should North Korea act unwisely. Hopefully Kim Jong Un will find another path!“ [online]. Twitter, 11. října 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/895970429734711298?lang=cs>>; WAGNER, John, FIFIELD, Anna. *Trump: 'All options are on the table' after North Korea launched missile over Japan* [online]. Washington Post, 29. října

Rada bezpečnosti následně přijala rezoluci č. 2375 ukládající další ekonomické sankce na severokorejský režim.²¹⁷

Do nejkrizovějšího bodu se vztah USA a Severní Koreje dostal ve druhé polovině září 2017. Prezident Trump ve svém proslovu během Valného shromáždění OSN pohrozil Severní Koreji „totálním zničením“ v případě nezbytnosti takové akce pro ochranu svou a svých spojenců, na což reagoval Kim Čong Un vyjádřením, že americký prezident za svou řeč „draze zaplatí“.²¹⁸

O několik dní později proletěl americký bombardér B1-B, schopný nést jaderné zbraně²¹⁹, nedaleko severokorejského pobřeží (nejbližší průlet v průběhu 21. století)²²⁰ a 24. září následoval další tweet prezidenta Trumpa oznamující, že Severní Korea „už tu nebude dlouho“.²²¹

O den později, 25. září 2017, komentoval prohlášení prezidenta Trumpa na Valném shromáždění a jeho poslední tweet ministr zahraničních věcí Severní Koreje Ri. Z jeho vyjádření lze dovodit, že Severní Korea považovala poslední Trumpova vyjádření za vyhlášení války.²²²

K čemu by vedla další eskalace jsme se naštěstí nedozvěděli, protože překvapivě následovalo zklidnění a obrat. Kim Čong Un ve svém novoročním projevu vyjádřil zájem vyslat na nadcházející zimní olympijské hry v Jižní Koreji severokorejskou výpravu.²²³ USA naopak o několik dní později odložily plánované společné vojenské cvičení „Foal Eagle“, tradiční akci posilující spolupráci amerických a jihokorejských vojáků.²²⁴

Během následujících měsíců došlo k několika setkáním mezi Kim Čong Unem a jeho jihokorejským protějškem. Kim Čong Un také (oficiálně) poprvé od převzetí moci v roce 2011 vycestoval mimo Severní Koreu a setkal se s několika významnými státníky včetně čínského a ruského prezidenta.

2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/08/29/trump-all-options-are-on-the-table-following-north-korea-missile-launch-over-japan/?utm_term=.15ec8d9f2ee9>.

²¹⁶ KRISTENSEN, NORRIS. *North Korean nuclear capabilities*. s. 45.

²¹⁷ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2375 (2017) ze dne 11. září 2017.

²¹⁸ FOWLER, Tara. *Kim Jong Un says Trump will 'pay dearly' for UN speech* [online]. ABC News, 22. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://abcnews.go.com/International/kim-jong-trump-pay-dearly-speech/story?id=50013770>>.

²¹⁹ ŠPAČEK, Jaroslav. B-1B Lancer alias „Bone“. *Letectví a Kosmonautika*. 2009, roč. 85, čís. 11, s. 40.

²²⁰ ARMS CONTROL ASSOCIATION. *Chronology of U.S.-North Korean...* [23. září 2017].

²²¹ TRUMP, Donald. „Just heard Foreign Minister of North Korea speak at U.N. If he echoes thoughts of Little Rocket Man, they won't be around much longer!“ [online]. Twitter, 24. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/911789314169823232>>.

²²² MORELO, Carol. *North Korea threatens to shoot down U.S. warplanes* [online]. Washington Post, 25. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/national-security/north-korea-asserts-its-right-to-shoot-down-us-bombers/2017/09/25/74da66c4-a204-11e7-8cfe-d5b912fab99_story.html?noredirect=on&utm_term=.2dd89e34484b>.

²²³ ARMS CONTROL ASSOCIATION. *Chronology of U.S.-North Korean...* [1. ledna 2018].

²²⁴ ARMS CONTROL ASSOCIATION. *Chronology of U.S.-North Korean...* [4. ledna 2018].

V květnu 2018 Severní Korea dobrovolně zničila vchody do podzemního komplexu v Punggyeri, který používala k testování jaderných zbraní.²²⁵

Za jeden z nejvýznamnějších milníků týkajících se postavení Severní Korey v mezinárodním společenství a její denuklearizace lze pak považovat setkání Kim Čong Una s Donaldem Trumpem ze dne 12. června 2018. Jednalo se o první setkání dvou úřadujících hlav těchto států v historii. Na summitu bylo podepsáno společné prohlášení, ve kterém se Severní Korea zavázala k úplné denuklearizaci.²²⁶

I když k úplné denuklearizaci Korejského poloostrova vede ještě daleká cesta, zdá se, že v této chvíli po ní Severní Korea za doprovodu USA a Jižní Korey skutečně kráčí.

4.2 Aplikace podmínek anticipatorní obrany

Poslední část práce je věnována aplikaci podmínek anticipatorní sebeobranu na výše popsaná fakta. Otázka zní, zda by případná anticipatorní akce provedená USA z důvodu hrozby, kterou představuje Severní Korea vyzbrojená jadernými zbraněmi, byla ospravedlnitelná dle mezinárodního práva na základě práva na sebeobranu. Analýza je prováděna ke stavu existujícímu k 30. listopadu 2018.

První analyzovanou podmínkou je bezprostřednost hrozby. V rámci této podmínky budou analyzovány následující faktory: časová bezprostřednost, následky potenciálního útoku, schopnost útočníka provést útok, úmysl útočníka provést útok a pravděpodobnost útoku.

Realizace hrozby ze strany Severní Korey proti území USA by vyžadovala funkční mezikontinentální balistické střely (ICBM) s doletem větším než 10 000 km osazené jadernými hlavicemi. Z veřejně dostupných informací vyplývá, že získání takové zbraně by Severní Korey trvalo nejméně jeden až dva roky. A vzhledem k tomu, že poslední test ICBM proběhl 28. listopadu 2017, bylo dosaženo doletu 4 500 km a střela se rozpadla při vstupu do atmosféry, nelze předpokládat, že by došlo v této oblasti severokorejského výzkumu v posledním roce k významnému posunu. K časovému hledisku lze tedy uvést, že případná realizace hrozby je vzdálena při nejmenším v jednotkách let.

²²⁵ FIFIELD, Anna. *North Korea declares its nuclear test site disabled hours before Trump cancels summit* [online]. Washington Post, 23. května 2018 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/north-korea-expected-to-close-nuclear-test-site-despite-squabbles/2018/05/24/37968082-5f0e-11e8-8c93-8cf33c21da8d_story.html?utm_term=.0832583814ea>.

²²⁶ WHITE HOUSE. *Joint Statement of President Donald J. Trump of the United States of America and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit*. 12. června 2018 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-president-donald-j-trump-united-states-america-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-singapore-summit>>.

Výše uvedeného závěru lze využít také pro hodnocení dalšího faktoru, kterým je „schopnost útočnicka provést útok“. Severní Korea v této chvíli nedisponuje jadernými zbraněmi ohrožujícími území USA.

Vzhledem k nepochopitelnosti mezi vojenským arzenálem USA a Severní Korey by prvotní útok jakoukoliv silou dostupnou Severní Koreji bylo možné přirovnat k sebevraždě. Taková akce je proto velmi nepravděpodobná, protože hlavním cílem severokorejského vedení je udržet se u moci.²²⁷

Vezmeme-li v úvahu neschopnost Severní Korey technicky útok provést, absenci důkazů o tom, že i kdyby toho byla technicky schopna, chtěla by být strůjcem prvotního útoku a přidáme-li aktuální diplomatický vývoj spočívající v oteplování vztahů s USA, Jižní Koreou a Japonskem společně se závazkem k denuklearizaci (stvrzených likvidací vstupů do podzemního testovacího zařízení), nelze dojít k jinému závěru, než že pravděpodobnost útoku ze strany Severní Korey je minimální.

Jediným faktorem hodnoceným v rámci podmínky bezprostřednosti, který lze vyložit ve prospěch jejího naplnění, je tak závažnost potenciálních následků. I jediná jaderná nálož, která by zasáhla jedno z velkých amerických sídel, by způsobila ohromné ztráty na civilním obyvatelstvu i na majetku.

Přesto, uvážíme-li všechny faktory společně, nezdá se, že by podmínka bezprostřednosti hrozby byla naplněna. A to jak optikou úzkého výkladu zahrnujícího pouze časové hledisko, tak optikou širšího výkladu beroucího v potaz i další faktory.

Neboť legální provedení akce v rámci anticipatorní sebeobraně vyžaduje kumulativní splnění všech tří podmínek anticipatorní sebeobraně, a tudíž závěr o nenaplnění podmínky bezprostřednosti postačuje k zodpovězení otázky o legalitě případné akce, v rámci této práce bude věnován prostor také dalším dvěma podmínkám.

Anticipatorní vojenská akce by byla nezbytná v případě, že jiné nesilové řešení by nebylo k dispozici. Jak bylo uvedeno výše, čím větší je časový rozestup mezi případnou anticipatorní akcí a potenciální realizací hrozby, tím více nesilových řešení má obránce k dispozici. Více nesilových řešení mají k dispozici také rozvinuté a ekonomicky silné státy než státy rozvojové a menší.

Oba faktory tak hovoří v neprospěch anticipatorní akce (časový faktor viz výše). Spojené státy americké mají k dispozici řadu ekonomických a diplomatických instrumentů, které mohou vůči Severní Koreji použít, aby bylo dosaženo „úplné, ověřitelné a nezrušitelné denuklearizace“

²²⁷ LANKOV, Andrei. Why Nothing Can Really Be Done about North Korea's Nuclear Program. *Asian Policy*, 2017, č. 23, s. 105.

včetně možnosti navrhnout provedení vojenské akce dle čl. 42 Charty OSN Radě bezpečnosti.²²⁸ Navíc bylo schváleno několik rezolucí Rady bezpečnosti na základě čl. 41 Charty OSN zavazujících státy k uvalení sankcí na Severní Koreu.

Podmínku přiměřenosti by bylo nutno zkoumat z pohledu síly nezbytné k dosažení sledovaného cíle, který byl USA definován jako úplná denuklearizace Korejského poloostrova. Zde je třeba zmínit, že tento cíl lze zahrnout pod legitimní cíle anticipatorní sebeobran, neboť by představoval odvrácení hrozby užití síly.

Vzhledem k tomu, že z pohledu USA představují riziko pouze jaderné zbraně, případná obranná akce by musela být zaměřena proti cílům spojeným s jaderným arzenálem (aby byla splněna podmínka nepřekročení síly nezbytné k dosažení cíle). Lze dovodit, že takovými cíli by mohly být výzkumné laboratoře a jiné vojenské objekty. Rozsáhlá invaze vedoucí ke změně vedení země by pravděpodobně překročila meze podmínky přiměřenosti.

Předtím, než přikročíme k formulaci závěru o možnosti anticipatorní akce provedené USA, nabízí se ještě srovnání s některými historickými příklady anticipatorní sebeobran. Zejména s anticipatorní akcí „Francouzská flotila (1940)“ a „Osirak (1981)“.

Všechny tři případy mají několik společných faktorů. Pohybujeme se spíše v mezích preventivní než preemptivní sebeobran. U žádného z potenciálních útoků nebylo (není) zřejmé, kdy, kde a zda vůbec k jeho realizaci dojde. Přesto ve všech třech případech existovala (existuje) jistá míra pravděpodobnosti, že k užití síly dojde.

Začneme srovnáním s Francouzskou flotilou. Připomeňme, že tato akce byla mezinárodním společenstvím přijata jako legální akce provedená v anticipatorní sebeobraně. Na rozdíl od potenciální anticipatorní akce provedené USA však došlo k výrazně větší míře naplnění některých podmínek. Za klíčové lze považovat zejména vyčerpání všech nesilových možností bránící se stranou před provedením akce (podmínka nezbytnosti) a také závažnost následků plynoucí z hrozby (ztráta námořní převahy a potenciálně jiný výsledek druhé světové války – součást podmínky bezprostřednosti). Navíc, jak bylo uvedeno výše, nelze jednoznačně říci, zda nedošlo k vývoji mezinárodního práva po přijetí Charty OSN a ve spojení s tímto také ke zpřísnění pravidel anticipatorní sebeobran.

Vhodnějším komparačním případem by proto mohla být likvidace jaderného reaktoru v Osiraku izraelskou armádou v roce 1981, a to už proto, že se jednalo o případ spojený s hrozbou užití jaderných zbraní. Pro větší míru naplnění podmínek anticipatorní sebeobran v případě Severní Korey než v případě Osiraku hovoří to, že již došlo k výrobě a úspěšnému testu jaderné nálože. Také výměna výhrůzek mezi USA a Severní Koreou z roku 2017 vede

²²⁸ ANDERSON, Nicolas. Explaining North Korea's Nuclear Ambitions: Power and Position on the Korean Peninsula. *Australian Journal of International Affairs*, 2017, roč. 71, č. 6, s. 621: Oficiální cíl politiky USA.

k závěru o větším riziku užití těchto zbraní. Na druhou stranu však lze argumentovat také proti anticipatorní sebeobraně provedené USA, neboť stejně jako v případě Osiraku, Severní Korea v této chvíli nedisponuje technickým zařízením schopným dopravit jadernou nálož na území USA. A za klíčový rozdíl lze pak považovat závažnost následků. Zatímco v případě Izraele byla potenciálně ohrožena existence státu a národa, v případě USA by se v případě úspěšného jaderného útoku stále jednalo „pouze“ o částečné, i když tragické, ztráty, které by nepochybně byly v brzké době potrestány.

Z provedeného srovnání lze proto vyvodit, že případná anticipatorní akce ze strany USA proti Severní Koreji následovala osud izraelské akce v Osiraku a byla odsouzena jako nelegální užití síly nenaplňující podmínky pro realizaci práva na anticipatorní sebeobranu.

Celkový závěr k legalitě anticipatorní sebeobraně dle mezinárodního práva provedený USA proti Severní Koreji z důvodu hrozby, které představuje vlastnictví jaderných zbraní, proto musí být, že v této chvíli nejsou naplněny podmínky pro realizaci tohoto práva. Hrozba představovaná Severní Korejou není dostatečně bezprostřední a USA prozatím disponují množstvím jiných metod vhodných k dosažení cíle, které nemají vojenský charakter, anticipatorní sebeobrana tudíž není ani nezbytná. Tento závěr je v souladu se stanoviskem *High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*, které v případě hrozby představované jadernými zbraněmi v rukou „rogue states“ označuje za správný postup řešení prostřednictvím Rady bezpečnosti, nikoli unilaterální anticipatorní akci.²²⁹

²²⁹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change. *A more secure world*,... s. 54.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda došlo v posledních dvaceti letech k vývoji ve vnímání práva na anticipatorní sebeobranu akademiky a mezinárodním společenstvím, jaké jsou podmínky pro výkon tohoto práva a zda lze tyto podmínky považovat za splněné v případě vztahu USA/Severní Korea.

Bylo prokázáno, že právo na anticipatorní sebeobranu je dnes konceptem, který je relativně široce přijímán jako součást mezinárodního práva, a to navzdory textu čl. 51 Charty OSN. Právo na anticipatorní sebeobranu a jeho podmínky pramení jak z Charty OSN, tak z obvyčejového mezinárodního práva, které tvoří podklad čl. 51 a který bez něj není aplikovatelný. Pro existenci tohoto práva hovoří také mezinárodní praxe států, jak bylo demonstrováno na několika konkrétních případech.

Ve druhé polovině 20. století představovalo právo na anticipatorní sebeobranu kontroverzní koncept a neexistovala jednoznačná odpověď na otázku, zda se skutečně jedná o součást mezinárodního práva či nikoliv. Dnes lze konstatovat, že tato otázka je již v podstatě vyřešena, a to i díky Národní bezpečnostní strategii USA, stanovisku *High-Level Panel on Threats, Challenges and Change* a potvrzení existence práva na anticipatorní sebeobranu generálním tajemníkem OSN v roce 2005. I na základě těchto dokumentů bylo v posledních letech možné sledovat příklon států i odborníků k existenci tohoto práva. Větší pozornost je nyní věnována vymezení podmínek výkonu práva na anticipatorní sebeobranu.

Ospravedlnitelný výkon práva na anticipatorní sebeobranu je možný v případě, že jsou kumulativně splněny tři podmínky. Hrozba užití síly útočником musí být bezprostřední a prostředky užití k obraně musí být nezbytné a přiměřené. Zatímco na existenci těchto podmínek a nezbytnosti jejich naplnění panuje v mezinárodním společenství shoda, na jejich přesných limitech nikoli.

Podmínka bezprostřednosti bývá vykládání buď úzce nebo široce. V rámci užšího výkladu je za bezprostřední hrozbu považována taková, která je časově blízká. V rámci širšího výkladu lze pod bezprostřednost hrozby zahrnout i jiné faktory, jako je pravděpodobnost realizace hrozby, schopnost a úmysl útočníka hrozbu realizovat či rozsah následků. Úzký výklad této podmínky je všeobecně přijímaným základem, i když názory na to, jak dlouhý může být časový rozestup mezi

obrannou akcí a útokem se liší. Mnozí autoři se však začínají přiklánět také k širšímu rozsahu podmínky bezprostřednosti, často s odkazem na kapacitu moderních zbraní, zejména zbraní hromadného ničení.

Podmínka nezbytnosti je považována za splněnou, pokud obránce vyčerpá všechny nesilové nástroje, které má k dispozici k efektivnímu odstranění hrozby. Do této kategorie lze zahrnout zejména ekonomické sankce, diplomatické prostředky a akce se svolením Rady bezpečnosti. Při hodnocení naplnění této podmínky je třeba přihlídnout také k tomu, které státy proti sobě stojí a jak časově bezprostřední hrozba je. Ekonomicky silnější a vyspělejší státy mají zpravidla k dispozici více nástrojů k odvrácení hrozby než menší a méně vyspělé státy, proto pro ně může být naplnění podmínky nezbytnosti náročnější. Současně lze také říci, že čím větší je časový rozestup mezi potenciálním užitím síly útočníkem a současným okamžikem, tím více nesilových nástrojů má bránící se stát k dispozici.

Podmínka přiměřenosti se váže k rozsahu užití síly. I když existuje více teorií, vůči čemu má být užitá síla přiměřená, zdá se, že největší podpory se dostává myšlence, že síla má být přiměřená k dosažení cíle. To v praxi znamená, že i když je hrozba představována jadernými zbraněmi, není bránící stát oprávněn automaticky použít na svou obranu taktéž jaderné zbraně, pokud k dosažení cíle postačuje méně invazivní nástroj (například konvenční zbraně). V rámci přiměřenosti je dále třeba hodnotit, zda je zvolený prostředek způsobilý k dosažení cíle a dopad na civilní obyvatelstvo a majetek.

Aplikace podmínek na historické příklady státní praxe prokázala jejich relevanci. Ve všech případech odpovídal závěr dosažený aplikací podmínek skutečné reakci mezinárodního společenství na daný případ.

Závěr o přípustnosti anticipatorní sebeobrany a vymezení jejích podmínek umožnil následnou aplikaci na realie vztahu mezi USA a Severní Koreou.

Vztah těchto zemí se dynamicky vyvíjel i v průběhu psaní této práce. Konečný závěr byl učiněn na základě stavu existujícího k 30. listopadu 2018.

Ačkoliv došlo mezi prezidentem Trumpem a Kim Čong Unem k slovní přestřelce, při které si vzájemně hrozili zničením, nezdá se, že by v této chvíli Severní Korea představovala skutečné riziko pro USA, které by ospravedlňovalo anticipatorní akci. Tento závěr lze učinit na základě skutečnosti, že nejen že Severní Korea nedisponuje jadernými zbraněmi schopnými zasáhnout území USA, ale takový útok by ani nedával smysl, neboť by nepochybně vedl k vojenské reakci USA a rovnal se podpisu vlastního rozsudku smrti. Dále je třeba vzít v úvahu také vývoj v posledních měsících, kdy se Severní Korea zavázala k denuklearizaci a dobrovolně zničila vchody do podzemního komplexu, který prokazatelně užívala k testování jaderných zbraní.

Provedenou analýzou bylo zjištěno, že za splněnou nelze považovat ani podmínku bezprostřednosti, ani podmínku nezbytnosti. V úvodu stanovená hypotéza proto nebyla potvrzena, neboť USA nejsou oprávněny provést anticipatorní akci proti Severní Koreji. Taková akce by představovala porušení čl. 2 odst. 4 Charty OSN.

Výše provedená analýza byla provedena s ohledem na realie vztahu USA/Severní Korea a týkala se práva na individuální sebeobranu. USA jsou velmoc disponující největší vojenskou silou na světě a prozatím také největší ekonomikou světa. Nenachází se v dostřelu jaderného arzenálu, kterým Severní Korea disponuje. Všechny tyto faktory hrály při hodnocení legality anticipatorního zásahu roli. Je možné, že kdyby byla analýza provedena z pohledu jiného státu, například Jižní Korey, závěry o legalitě anticipatorní sebeobranby by v takovém případě mohly být jiné. Vzhledem k existujícímu dlouhodobému spolenectví mezi USA a Jižní Koreou by tak pro další výzkum mohla být zajímavá myšlenka kolektivní anticipatorní sebeobranby, jejíž pomocí by teoreticky mohlo dojít k legalizaci anticipatorní akce provedené proti Severní Koreji na základě žádosti jiného ohroženého státu, který by naplnil podmínky pro individuální anticipatorní sebeobranu.²³⁰

²³⁰ K této myšlence: WALKER, George, K. Anticipatory Collective Self-Defense in the Charter Era: What the Treaties Have Said. *Cornell International Law Journal*, roč. 31, č. 2, s. 321 – 376.

Bibliografie

Monografie, komentáře, sborníky

1. ABASS, Ademola. *International Law: Text, Cases, Materials*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2014, 808 s.
2. AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. 2. vydání. New York: Cambridge University Press, 2012. 592 s.
3. CRAFORD, James. *Brownlie's Principles of Public International Law*. 8. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2012, 888 s.
4. ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2008, 840 s.
5. DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kauzistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 448 s.
6. DINSTEIN, Yoram. *War, Aggression and Self-Defence*. 3. vydání. New York: Cambridge University Press, 2001, 376 s.
7. DIXON, Martin, MCCORQUODALE, Robert, WILLIAMS, Sarah. *Cases & Materials on International Law*. New York: Oxford University Press, 2011, 800 s.
8. DIXON, Martin. *Textbook on International Law*. 6. vydání. New York: Oxford University Press, 2007, 393 s.
9. DUPUY, Ernest, DUPUY, Trevor. *Encyclopedia of Military History*. 2. vydání. Londýn: Jane's Information Group, 1986, 1248 s.
10. FRANCK, Thomas. *Recourse to Force. State Action Against Threats and Armed Attacks*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 220 s.
11. GARDAM, Judith. *Necessity, Proportionality and the Use of Force by States*. 1. vydání. New York: Cambridge University Press, 2004, 288 s.
12. GILL, Terry, D. The Temporal Dimension of Self-Defence: Anticipation, Pre-emption, Prevention and Immediacy. In SCHMITT, Michael, PEJIC, Jelena (ed). *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 171-202.
13. GRAY, Christine. The Use of Force and the International Legal Order. In EVANS, Malcolm, D. (ed). *International Law*. New York: Oxford University Press, 2018, s. 602 - 623.
14. GREENWOOD, Christopher. Self-Defence. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck encyclopedia of Public International Law*. New York: Oxford University Press, 2012, s. 103 - 113.

15. HIRO, Dilip. *The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict*. 1. vydání, 1990, 352 s.
16. HORNE, Alistair. *To Lose a Battle: France 1940*. 1. vydání. Londýn: Penguin Books, 1979, 736 s.
17. CHURCHILL, Winston. *The Second World War*. 1. vydání. Londýn: Penguin Books, 1989, 567 s.
18. KAMMERHOFER, Jorg. The Resilience of the Restrictive Rules on Self-Defence. In WELLER, Mark (ed). *The Oxford Handbook on the Use of Force in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 620 – 635.
19. RANDELZHOFFER, Albrecht. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations. A commentary - volume 1*. 2. vydání. New York: Oxford University Press, 2002. s. 788 – 806.

Odborné články

1. ANDERSON, Nicolas. Explaining North Korea's Nuclear Ambitions: Power and Position on the Korean Peninsula. *Australian Journal of International Affairs*, 2017, roč. 71, č. 6, s. 621 - 641.
2. BANKS, William, C., CRIDDLE, EVAN, J. Customary Constraints on the Use of Force: Article 51 with an American Accent. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, s. 67 - 93.
3. FRANCK, Thomas, M. Preemption, Prevention and Anticipatory Self-Defence: New Law regarding Recourse to Force. *Hastings International Law and Comparative Law Review*, 2004, roč. 27, s. 426 - 441.
4. FRANCK, Thomas. What Happens Now? The United Nations after Iraq. *American Journal of International Law*, 2003, roč. 97, č. 3, s. 605 - 612.
5. KAČERAUSKIS, Vytautas. Can a member of the United Nations Unilaterally Decide to Use Preemptive Force against Another State without Violating the UN Charter? *International Journal of Baltic Law*, 2005, roč. 2, č. 1, s. 73 - 91.
6. KOSKENNIEMI, Martii. „The Lady Doth Protest Too Much“. Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law. *Modern Law Review*, 2002, roč. 65, č. 2, s. 159 - 166.
7. KRETZMER, David. The Inherent Right to Self-Defence and Proportionality in Jus Ad Bellum. *The European Journal of International Law*, 2013, roč. 24, č. 1, s. 235 - 282.
8. KRISTENSEN, Hans, NORRIS, Robert. North Korean nuclear capabilities. *Bulletin of the Atomic Scientists*, roč. 74, č. 1, s. 41 - 51.
9. LANKOV, Andrei. Why Nothing Can Really Be Done about North Korea's Nuclear Program. *Asian Policy*, 2017, č. 23, s. 104 - 110.
10. MCCORMACK, Timothy, L., H. Anticipatory Self-Defence in the Legislative History of United Nations Charter. *Israel Law Review*, roč. 25, č. 1, s. 3 - 42.

11. MILLER, Zachary. *Can the United States Legally go to War Against North Korea?* [online]. Minnesota Journal of International Law, 15. listopadu 2017 [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://minnijl.org/can-the-united-states-legally-go-to-war-against-north-korea>>.
12. POTCOVARU, Alex. *The International Law of Anticipatory Self-Defence and U.S. Options in North Korea* [online]. Lawfare, 8. října 2017 [cit. 9. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.lawfareblog.com/international-law-anticipatory-self-defense-and-us-options-north-korea>>.
13. REISMAN, Michael, ARMSTRONG, Andrea. The Past And Future of the Claim of Preemptive Self-Defence. *American Journal of International Law*, 2006, roč. 100, č. 3, s. 131 – 140.
14. ROUILLARD, Louis-Phillipe. The Caroline Case: Anticipatory Self-Defence in Contemporary International Law. *Miskolc Journal of International Law*, 2004, roč. 1, č. 2, s. 104 – 120.
15. SOFAER, Abraham, D. On the Legality of Preemption. *Hoover Digest*, 2003, roč. 8, č. 2, s. 124 - 131.
16. SOFAER, Abraham, D. On The Necessity of Preemption. *European Journal of International Law*, 2003, roč. 14, č. 2, s. 221 . 228.
17. ŠPAČEK, Jaroslav. B-1B Lancer alias „Bone“. *Letectví a Kosmonautika*. 2009, roč. 85, čís. 11, s. 40 - 41.
18. STEENBERGHE, Raphael Van. The Law of Self-Defence and the New Argumentative Landscape on the Expansionists' Side. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, s. 43 – 65.
19. WALKER, Goerge, K. Anticipatory Collective Self-Defense in the Charter Era: What the Treaties Have Said. *Cornell International Law Journal*, roč. 31, č. 2, s. 321 – 376.
20. WAXMAN, Matthew, C. Regulating Resort to Force: Form and Substance of the UN Charter Regime. *European Journal of International Law*, 2013, roč. 24, č. 1, s. 152 - 189.
21. ZEDALIS, Rex, J. Circumstances Justifying Pre-emptive Self-Defense: Thoughts Prompted by the Military Action against Iraq. *Nordic Journal of International Law*, 2005, roč. 74, č. 2, s. 218 - 230.

Mezinárodní smlouvy

1. ARMISTICE AGREEMENT BETWEEN THE GERMAN HIGH COMMAND OF THE ARMED FORCES AND FRENCH PLENIPOTENTIARIES, COMPIAGNE, JUNE 22, 1940, čl. 8. Dostupné na <<http://avalon.law.yale.edu/wwii/frgearm.asp>>.
2. Kelloggův pakt ze dne 27. srpna 1928. Čl. 1. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. č. 126/1929, částka 46, s. 789 – 798. Dostupné také z: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1929/046-1929.pdf>>.
3. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. č. 217/1921, částka 53, s. 503 – 529. Dostupné také z: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1921/053-1921.pdf>>.
4. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, ve znění pozdějších předpisů.
5. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, ve znění pozdějších předpisů.

Rezoluce a jiné dokumenty OSN

1. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change. *A more secure world: our shared responsibility* [online]. UN DOC A/59/565, 2. prosince 2004 [cit. 2. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.un.org/ruleoflaw/files/gaA.59.565_En.pdf>.
2. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *In larger freedom: towards development, security and human rights for all* [online]. UN DOC A/59/2005, 21. března 2005 [cit. 2. prosince 2018]. Dostupné na <<http://undocs.org/A/59/2005>>.
3. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Eighth report on State responsibility by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur - the internationally wrongful act of the State, source of international responsibility* [online]. UN DOC A/CN.4/318/Add.5-7, 19. červenec 1980 [cit. 4. prosince 2018]. Dostupné na <http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_318_add5_7.pdf>.
4. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 678 (1990) ze dne 29. listopadu 1990.
5. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 83 (1950) ze dne 27. června 1950.
6. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 487 (1981) ze dne 19. června 1981.
7. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2270 (2016) ze dne 2. března 2016.
8. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2375 (2017) ze dne 11. září 2017.
9. Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/60/1 ze dne 24. října 2005.

Soudní rozhodnutí a stanoviska

1. Poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora ze dne 8. července 1996 ve věci *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*.
2. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 19. prosince 2005 ve věci *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of Congo v Uganda)*, ICJ Reports 2005.
3. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 1986 ve věci *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, ICJ Reports 1986.
4. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 6. listopadu 2003 ve věci *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, ICJ Reports 2003.
5. Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ ze dne 4. listopadu 1948.
6. Rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku ze dne 1. října 1946.

Zpravodajské weby

1. FIFIELD, Anna. *North Korea declares its nuclear test site disabled hours before Trump cancels summit* [online]. Washington Post, 23. května 2018 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/north-korea-expected-to-close-nuclear-test-site-despite-squabbles/2018/05/24/37968082-5f0e-11e8-8c93-8cf33c21da8d_story.html?utm_term=.0832583814ea>.
2. FIFIELD, Anna. *North Korea fires another missile, its latest step toward putting the U.S. within reach* [online]. Washington Post, 28. července 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/north-korea-fires-another-missile-its-latest-step-toward-putting-the-us-within-reach/2017/07/28/7fc4437a-71fd-11e7-8c17-533c52b2f014_story.html?utm_term=.2c5619e914ba>.
3. FOWLER, Tara. *Kim Jong Un says Trump will 'pay dearly' for UN speech* [online]. ABC News, 22. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://abcnews.go.com/International/kim-jong-trump-pay-dearly-speech/story?id=50013770>>.
4. GUARDIAN. *'He wrote me beautiful letters and we fell in love': Donald Trump on Kim Jong-un* [online]. The Guardian, 30. září 2018 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.theguardian.com/us-news/video/2018/sep/30/he-wrote-me-beautiful-letters-and-we-fell-in-love-donald-trump-on-kim-jong-un-video>>.

5. MORELO, Carol. *North Korea threatens to shoot down U.S. warplanes* [online]. Washington Post, 25. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/world/national-security/north-korea-asserts-its-right-to-shoot-down-us-bombers/2017/09/25/74da66c4-a204-11e7-8cfe-d5b912fab99_story.html?noredirect=on&utm_term=.2dd89e34484b>.
6. WAGNER, John, FIFIELD, Anna. *Trump: 'All options are on the table' after North Korea launched missile over Japan* [online]. Washington Post, 29. října 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/08/29/trump-all-options-are-on-the-table-following-north-korea-missile-launch-over-japan/?utm_term=.15ec8d9f2ee9>.

Jiné dokumenty

1. CLATHAM HOUSE: THE ROYAL INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Principles of International Law on the Use of Force by States In Self-Defence* [online]. ClathamHouse.org, 1. října 2005 [cit. 26. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/108106>>.
2. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *National Security Strategy of the United States of America* [online]. Washington: Prezident Spojených států amerických, 2002 [cit. 4. prosince 2018] Dostupné na <<https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>>.
3. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Proslav prezidenta USA na 72. Valném shromáždění OSN v New Yorku* [online]. White House, 19. září 2017 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly>>.
4. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Report of National Commission On Terrorist Attacks Upon The United States* [online]. 22. července 2004 [cit. 10. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.9-11commission.gov/report>>.
5. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Report on the Legal and Policy Frameworks Guiding The United States' Use of Military Force and Related National Security Operations* [online]. Washington: Prezident Spojených států amerických, 2016 [cit. 6. prosince 2018] Dostupné na <https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2016/12/framework.Report_Final.pdf>.
6. WHITE HOUSE. *Joint Statement of President Donald J. Trump of the United States of America and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit*. 12. června 2018 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.whitehouse.gov/briefings->

[statements/joint-statement-president-donald-j-trump-united-states-america-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-singapore-summit](https://www.armstronginternational.com/newsroom/2018/11/16/joint-statement-president-donald-j-trump-united-states-america-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-singapore-summit)>.

Internetové stránky

1. ARMS CONTROL ASSOCIATION. *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy* [online]. Arms Control Association, 16. listopadu 2018 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>>.
2. SELVA, Paul. Remarks by General Paul Selva at the Mitchell Institute for Aerospace Studies Strategic Deterrence Breakfast Series [online]. *The Mitchell Institute for Aerospace Studies*. 3. října 2017 [cit. 11. prosince 2018]. Dostupné na <http://docs.wixstatic.com/ugd/a2dd91_42600cd1e305487cbdfaef0a02827bc7.pdf>.
3. TRUMP, Donald. „Just heard Foreign Minister of North Korea speak at U.N. If he echoes thoughts of Little Rocket Man, they won't be around much longer!“ [online]. Twitter, 24. září 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/911789314169823232>>.
4. TRUMP, Donald. „Military solutions are now fully in place, locked and loaded, should North Korea act unwisely. Hopefully Kim Jong Un will find another path!“ [online]. Twitter, 11. října 2017 [cit. 12. prosince 2018]. Dostupné na <<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/895970429734711298?lang=cs>>.